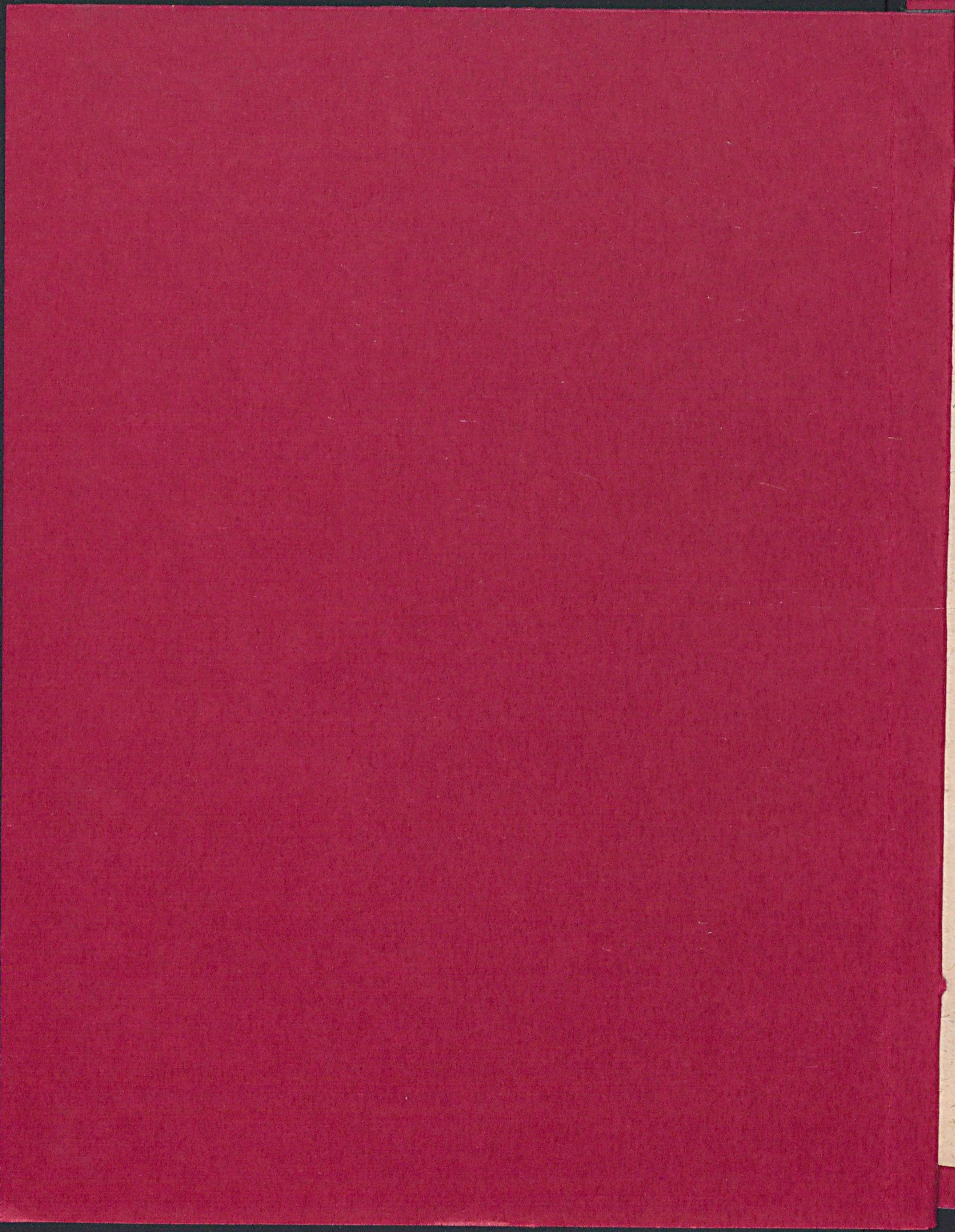

05

A

1141

DISPUTATIO THEOLOGICA, 11
De
CONSEQUENTIBUS
JUSTIFICATIONIS &c.

Ex Rom. Cap. V. v. 1. & seqq.

HUG. GROTIOPOTISSIMUM OPPOSITA

Quam
PRÆSIDE *Per A.*

Summè Reverendo, Magnifico, Amplissimoq;
VIRO,

DN. ABRAHAMO CALOVI

Doctore Theologo Celebratissimo, inq; Cathedra Lu
Theol. Prof. Primario, Ecclesiæ Wittebergensis Pastore vigilantissimo
sistorii Ecclesiastici Asessore Gravissimo, Circuliq; Electoralis
Saxonici Superintendente Generali
longè meritissimo,

*Dn. Patrono, Fautore, Præceptore, ac Hospite
observantissimè colendo,*

Examini publico exhibet

M. CHRISTOPHORUS WAGNERU
Ulmensis.

In Auditorio Majori.

Die 13. Octobris Anno M. DC. LXXIV.

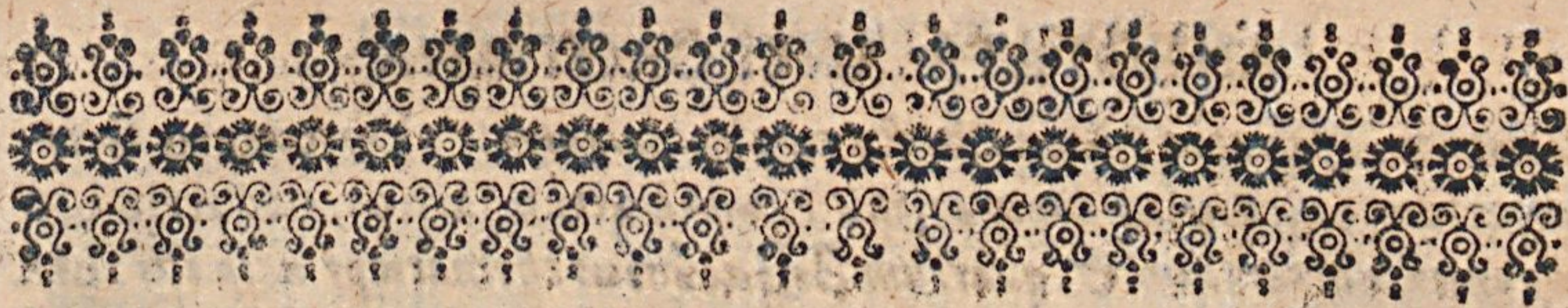

WITTEBERGÆ,

EXCUDEBAT JOHANNES WILCKIUS.

141/A 50

I. N. J.

ANNOTATA ANTI GROTIANA
AD EPISTOLAM AD RO-
MANOS.

CAPIT V.

DISPUTATIO
PUBLICA
RESPON-
DENTE
M. CHRIS-
TOPHO-
RO WA-
GNERO,
ULMENSE.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Declaratur à posteriori justificatio per fidem
à pace conscientia, & fiducia accessionis ad DEum, ac
spe futura gloria; quæ à DEI dilectione & Christi pro
nobis satisfactione firmatur. Quandoquidem per unius qui-
dem peccatum in omnes reatus venerit, donum verò gratia
per Christum non ab uno peccato tantum, sed ab omnibus li-
berat; & quum peccatum per legem efficacius redditum sit
ad condemnationem, multò magis efficax habenda gratia,
non tantum liberando nos à dominio peccati & mortis, sed
etiam dominando per justitiam ad vitam in Christo.

Partes tres sunt: Prima ἐξηγήσει, quæ declarat, & declaran-
do statuat justificationem per fidem è consequenti, pace cum DEO, à q;
ad vers. 11. inclusivè. Secunda est ἀποδείξει, quæ ex antithesi
Adami primi & secundi confirmat justificationem gratuitam per im-
putationem justitiæ Christi usq; ad v. 19. incl. Tertia est παρασκευ-
ασει, quæ viam sibi parat ad objectiones, de lege nos instruens ad quid
illa profuerit, nimirum non ad justificationem, sed ad peccati exagge-
rationem.

ANNOTATA ANTI GROTIANA

rationem, & gratia DEI in Christo amplificationem. De cetero si universam orationem disputationis Paulina attendamus, occurrit hic argumentum tertium & quartum βεβαιώσεως thematici principalis: utpote probatio justificationis fidei à posteriori vel consequenti pace sc. conscientia: ut & è similitudine & comparatione oris iniustitiae & iustitiae, & collatione Adami & Christi. Unde munere probationis defunctus Apostolus ad ἐκδίκην progressus, seu vindicandum doctrinam de justificatione per fidem, viam sibi parat, commonefaciens de Causa subingressa legis.

ARTICULUS III. ARGUMENTUM A POSTERIORI, E PACE CONSCIENTIAE.

PARS I. CAPITIS ἐξηννηκῆ.

Declarans justificationem per fidem à posteriori.

¶ 1. Δικαιώθεντες ἐν ἡμῶν πίσει.

Mundati igitur à peccatis per fidem.

εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν.

Amicitia DEI fruimur. Vide quæ supra IV. 4. Hic ἡσυχίαν, quod ibi, & jam mox χεῖρας. Sicut Abraham amicus DEI fuit, Jac. II. 23. sic & nos.

Δὲ τὰ κρεῖττα ἡμῶν ἰησῶ χεῖρας.

Ei post DEum gratiam debemus. Causam jam exprimet.

¶ 2. διὲ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐχθῆκα μὲν τῆ πίσει ἐς τὴν χάριν ταύτην.

A quo tàm alia habemus beneficia, tàm hoc vel maximum, quod ille nobis dedit credendi causas, ut sic per fidem

fidem perveniremus ad illam DEI amicitiam & benevolentiam. *Πεποιθῶν* respondet Hebræo *בָּנָה* & *בָּרָךְ*, unde *πεποιθῶν* tum hic, tum Eph. II. 18. III. 12. est aditus ad rem vel personam. Pro *τῆς πίστεως* in Manuscripto *ἐν τῆς πίστεως*, quod Paulo usitatus, & solent facillè excidere literæ repetitæ.

Justificationis quæ per fidem fit, & non ex operibus, hoc consequens est, quod *pacem conscientiæ*, acquiescentis in gratia DEI, de quâ certi sumus, habeamus; *pacem cum DEO*, qui ex irato nobis factus est placatus, peccatis nobis remisissis, nobisq; in gratiam receptis, & ad hæreditatem salutis adoptatis. Unde à posteriori firmatur ex hac pace & tranquillitate conscientiæ thema Apostolicum, quod non operibus, sed fide solum justificemur. Ea enim est vera justificatio, quæ parit tranquillitatem conscientiæ; at non justificatio per opera, sed quæ per fidem fit, conscientiæ parit tranquillitatem. Pone enim requiri ad justificationem nostra opera, sive iisdem solis, sive cum fide junctis obtinenda sit justificatio, nunquam tranquilla esse poterit conscientia, quia nunquam certi esse poterimus, utrum talia ac tanta opera, qualia & quanta ad justificationem requiruntur, præstiterimus. Quæ causa etiam est, quod Papistis & Operariis cæteris dubitandum sit de gratiâ DEI, qui etiam docent, nos certos de eadem esse non posse, unde dogma de certitudine gratiæ damnatum est in Concilio Tridentino. Quid verò hoc aliud est, quam dogma Apostoli uti damnare? siquidem Apostolus hic tam prolixè adstruit, *justificatos per fidem pacem habere cum DEO, accessum habere ad DEUM cum fiducia, stare in gratiâ, & gloriari ob spem gloriæ Dei: gloriari etiam in ipsis calamitatibus, imò de calamitatibus ipsis gloriari*, quod certi sumus easdem non posse nobis intervertere cælestem beatitudinem, sed per tribulationes nos ingredi in regnum DEI. Act. XIV. 22. Justificatio autem perperam à Grotio per mundationem à peccatû, quam ille de sanctificatione intelligit, explicatur; quum non in sanctificatione, sed peccatorum remissione consistat, teste Apostolo, *cujus consequens est sanctificatio*. Perperam etiam confunditur

Quomodo è
pace conscientie
confirmetur
justificatio
per fidem.

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

ειρήνη & χάρις: nam *haec* principium & causa est justificationis; illa vero effectum, & consequens est; pax nempe cum DEO, quam habemus non tantum *ex parte rei*, quia DEUS nobis propitius factus est, per fidem in Christum, sed etiam *quoad certitudinem mentis nostrae*, quia gratia & dilectio DEI effusa est in cordibus eorum, qui justificati sunt. Atque ita per fidem habemus non tantum *amorem benevolentiae*, vel *propitiationis*, quia placatus nobis DEUS est per Christum, ejusque gratiam, & propitiationem fide apprehendimus, sed etiam *amorem amicitiae*, quia DEUS nos ut amicos habet, imò ut filios; de quo Amore divino certi reddimur per Spiritum S.

Quid *ειρήνη*?

Per *ειρήνην* ergò tum *reconciliatio cum DEO* intelligitur, quia additur *εἰς τὸν Θεόν*, tum *conscientiae quies & tranquillitas*: quae in sensu & certitudine illius reconciliationis consistit. Quam *ειρήνην* habemus per Dominum nostrum Jesum Christum, respectu *meriti*, siquidem eandem nobis acquisiverit, & per fidem in Christum ratione apprehensionis, & applicationis. Addit Apostolus per Christum etiam nos habere *εἰς χάριν* ad illam gratiam, in qua *stamus justificati per fidem*: quod non de adductione ad gratiam, quatenus ea à Christo acquisita est, intelligendum, q. d. adducti sumus ad gratiam, morte Christi; sed quatenus ea nobis applicata est propter Christum in justificatione, quia *τῇ πίστει* in fide & per fidem eam habemus adductionem: ubi nihil sensui accedit, aut decedit, sive praepositio *εἰς* addatur *τῇ πίστει*, sive non addatur; quum sensus idem sit, etiam si expressè addita non sit praepositio. Potest autem verbum *εἰς χάριν* etiam non malè in *presenti* accipi in Lutherus reddidit, wir haben einen Zugang; quia ut in justificatione per fidem adducti sumus ad gratiam, ita justificati accessum semper ad gratiam habemus, & cum fiducia ad eandem accedere possumus, non secus atque accedebant ad propitiatorium fideles in Ver. Test. Eph. II. 18. Ebr. IV. 16. Antequam DEO per Christum reconciliaremur, cogebamur DEUM fugere, nosque coram facie ipsius abscondere, Gen. III. 8. sed postquam fide in Christi

sum

sum DEO reconciliati sumus, patet nobis perpetuus & liber ad gratiam divinam aditus.

ἐν τῇ ἐσθκαιοῦ:

In qua nempe fide stamus, id est, cavemus nobis à peccatis. Nam sicut qui peccat cadere dicitur, Heb. IV. 2. Jac. V. 12. sic stare, qui à peccando abstinet, infra XIV. 4. 1. Cor. X. 12. Est hic præteritum pro præsentem, more Hebræo.

Est ad id ut fide stemus, opus sit, ut caveamus nobis à peccatis, quibus fide excidimus, Rom. XIV. 4. 1. Cor. X. 12. non tamen hæc idem sunt, scilicet re fide, & à peccato abstinere. Nam fide stant, Non idem qui perseverant in fiducia, qui fidem retinent, & ita immoti persistunt in gratiam DEI; fide autem amissa, vel excussa, non amplius sumus in DEI gratia, nec stare coram DEO, nedum consistere possumus intrepidè, aut accessum habere ad gratiam DEI; *στῆναι* non simpliciter significat stare, verum etiam in statione persistere, in firmam fiduciam permanere, metaphorâ ductâ ab acie, in quâ strenui milites ne latum quidem pedem hosti cedunt, ait B. Gerhardus.

καὶ καυχώμεθα ἐν ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.

Fulcitur spe gloria illius quam à DEO accepturi sumus, secundum promissa Christi. *καυχᾶσθαι* est aliqua re inniti, ut diximus supra II. 17. 23. Itaque *ἐν* quod est gaudere vertitur & per *καυχᾶσθαι*. & per *κατακαυχᾶσθαι*, ut & *ἐν* & *ἐν* quæ paris sunt significatus.

καυχᾶσθαι plus infert quam inniti aliqua re, vel fulciri, quod Grotius dimittere non potuit, cum per *GLAUDERE* id etiam exposuit. Sed gloriari adhuc differt, etsi cum gaudio conjunctam sit; non enim gloriamur nisi de his, in quibus gaudemus; De te nobis gloriosam, vel in quâ firmam esse gloriam nostram censemus *GLORIARI* solemus; ideoque gloriari dicitur justificati per fidem in

ta operum vel passionum inde colligunt: quia non condigna sunt passiones nostrae gloriae Rom. IIX. 18. neq; afflictio causa est Patientiae, seu Physica seu moralis, nedam peculiariter meritoria, sed κατὰ γὰρ ζεται patientiam solùm, quia in credentibus consequitur patientia: quã patientia exercetur & probatur per θλίψιν: Spiritus S. autem in afflictionibus & per afflictiones operatur in credentibus patientiam; quia vivitur afflictionibus, ut discant patienter tolerare mala; ut fide promissis divinis habitã se sustentent, & mala superent, adjuti divinã gratiã. Solius Christi passiones λύτρον sunt, nostras vel πιωρίαι sunt, vel δοκιμασίαι, vel μαρτύρια, lytron & expiatio apud DEum esse nequeunt.

ή η̄ ε̄πομονή δοκιμήν.

Explorationem, nempe sui ipsius: nam patiendõ discit homo suas vires. Alibi sumitur id nomen respectu aliorum, at Jac. I. 3. τὸ δοκιμὸν ponitur μετωνυμικῶς pro ipsis rebus adversis.

Rectè B. Gerhardtus, Extra crucem summus meri Theorici, in cruce vera & viva praxis articuli de gratuita justificatione proponitur. sic. XXXIV. 10. Metonymicè etiam Thomas Jac. I. 3. accipit τὸ δοκιμὸν h. m. tribulatio operatur patientiam.

§. 4. ή η̄ δοκιμή ἐλπίδα.

Nam qui scit se durissima pati DEI causa, ejus spes magis magisq; accenditur, tum ex DEI bonitate, cui non convenit talem patientiam non munerare, tum ex promisso Christi Marc. V. 12. Joh. XVI. 20.

Qui in cruce conformantur imagini Filii DEI, ex eo confirmantur, quod etiam eidem aliquando conformandi sint in gloria. Rom. IIX. 29.

§. 5. ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς Θεοῦ ἐκπέχεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου & δοθέντος ἡμῖν.

Hoc dicit: eo minus dubitandum habemus de rei sperata eventu, quia etiam arrham à Deo accepimus Spiritum

ritum Sanctum, Dei dilectio hic intelligenda. quæ DEUS homines diligit, ut videre est infra 8. Spiritus effusus in Christianos, id est, ubertim datus dicitur Act. II. 17. 18. 33. X. 45. Tit. III. 6. Hic verò ipsa DEI dilectio effusa dicitur, id est, abundanter testata hominum animis. Nam quisque sibi conscius donorum quæ acceperat, rectè inde colligebat magnum in se esse DEI amorem. Non solent tam magna promutuo dare, qui fidem volunt fallere. Adde II. Cor. I. 21. 22. Eph. I. 14.

An dilectio
DEI activa,
an v. passiva
hic dicatur in
nobis effusa?

Hæc rectius se habeat, quàm Papistarum glossæ, qui non de dilectione DEI activâ, quâ nos diligit, sed passivâ, quâ diligitur à nobis explicant: & effusam in nos vel infusam charitatem formam justificationis nostræ hinc exsculpe. e volant. At de consequentibus justificationis hic agit Apostolus, non de causis ejusdem vel formâ. Neq; effusio physicè intelligenda, sed ut agnoscit Grotius, aliàs libenter Papistis gratificans, dilectio DEI effusa dicitur, id est, abundanter testata hominum animis. Ita explicatur in commentario, qui adscriptus est Ambrosio, de Charitate, quâ nos DEUS diligit. Pignus charitatis habemus in nobis per S. S. qui datus est nobis. Quam interpretationem etiam probavit Glossa ordinaria, Dominicus à Soto, Cajetanus, Toletus, Justinianus. Quæ explicatio etiam patet è contextû. Probat enim Apostolus spem non confundere, quia charitas DEI effusa est in cordibus nostris. Firms est hæc probatio è dilectione DEI ergâ nos, quâ solidè sustentatur & fulcitur spes nostra; at nimis infirma à dilectione nostri ergâ DEUM, quæ maxime vacillat, multisq; modis imperfecta est, & contaminata, ob eam, quæ in nobis reliqua est, pravæ concupiscentiæ labem. Solius DEI Amor ergâ nos, quem ex testimonio S. S. in nobis habemus, potest obfirmare spem hereditatis cælestis in nobis. Conf. I. Joh. III. 13. 16. & de Charitate DEI ergâ nos agi v. 8. innuitur, quam Deus ipse commendat. conf. c. IX. v. ult. Ut taceam, quod Charitati nostræ ergâ DEUM non adeo conveniat verbum effusionis, quod abundanter

ANNOTATA ANTI GROTIANA

abundantiam importat; quum deficiat potius, quàm abundet in nobis Amor erga DEum. Ideò de charitate ἡν ὡς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπέδειξατο explicat Chrysostomus: cui consonat Theophyl. Oecumen. ut & Primasius. Quæ charitas effusa in nobis non quæ inhesionem subjectivam, sed quæ manifestationem, & quæ effectum, vel sensum ejusdem in cordibus nostris effusum, Ps. XXXIV. 9. fatente implomet Pererio Jesuitâ; sive legimus diffusa sive effusa, non aliud eî voce significatur, nisi quod charitas DEI aperte ac evidenter declarata sit.

ψ. 6. ὁ ἰσχυρὸς Χριστός.

Hoc γδ non connectitur cum prioribus, sed novum est argumentum ad probandum DEI in nos amorem, à minus credibili ad magis credibile asurgens. Legerunt hic alii εἰ, alii εἰς τὸ: sed ἔπ. rectus est, & constructur cum ὄντων ἀθηνῶν, quomodo mox loquetur, ἐπὶ ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν.

Cur non connectatur cum prioribus? annon & consolatio hic efficacissima habeatur adversus afflictiones, quod Christus pro nobis, cum adhuc infirmi peccatores & impii essemus, mortuus sit, adeoq; nos justificados & in gratiam receptos non possit relinquere in adversis? & luculentissimum Charitatis DEI testimonium, quod pro nobis Filium suum in mortem tradiderit, ac proinde postquam reconciliati jam ipsi simus certò sperare ab ipso habemus salutem?

ὄντων ἡμῶν ἀθηνῶν.

Cum nondum vires accepissemus ad serviendum DEO,

καὶ καμῶν.

Tempore ad eam rem opportuno, Joh. XIII. I. XVII. 1. Gal. IV. 4. Exactis hebdomadibus Danielis: destructis regnis.

Non facit huc tempus illud constitutum: quia instituitur comparatio status antecedentis, cum adhuc impii essemus, & presentis, postquam justificati sumus; & Christum etiam tùm cum adhuc impii essemus, imò inimici ejus, pro nobis mortuum docet; quan-

tò ergò magis nunc, cum justificati & amici ejus facti sumus, nos

B

servabit?

servabit? unde illud κατὰ καρδόν exponitur postea per §. 8.

ὑπὲρ ἀσεβῶν.

Id est, etiam pro impiis, quales multi non intergentes tantum, sed & inter Judæos. Quod hic dicit ἀσεβεῖς, mox dicit ἀμαρτωλὸς, sensu scilicet eminentiore, quomodo Hebræis מַעֲשֵׂי וְכַוֵּן & מַעֲשֵׂי וְכַוֵּן pro eodem sumi solere notatum est eruditis. Græci quoque interpretes pro utraq; illa voce Hebræa modo dicunt ἀσεβεῖς, modò ἀμαρτωλοὶ. Vide quæ diximus libro II. de Jure Belli ac Pacis cap. XX. 44.

ἀπὲρ θανάτου.

Ideò mortuus est, ut illi peccatores ad fidem perducipossent, quæ fides præcipuè nititur morte Christi & resurrectione. vide supra IV. 25.

Impii non multi tantum sunt, sed omnes. Nulla enim est ἀγνοῦσα. Omnes peccavimus Rom. III. 21. Quod v. 12. & deinceps hoc loco docet Apostolus, quomodo peccatum omnes invasit, omnesque peccato & morti obnoxii facti sint. Neque tantum pro nonnullis, sed pro omnibus mortuus est Christus 2. Cor. V. 15. factus propitiatio pro peccatis totius mundi 1. Joh. II. 2. quod ad v. 8. etiam agnovit Grotius. Nec mortuus solus est, ut peccatores ad fidem perducipossent, nitentem præcipuè morte & resurrectione Christi; sed ut pro iis satisfaceret; non de resurrectione hic agitur, quæ nisi fidem imprimis Grotius censet, sed de morte Christi: qui pro impiis ipse mortuus est, h. e. loco, & vice eorum, uti vox ὑπὲρ Gen. IV. 35. c. XXX. 2. Ex. VII. 1. Lev. XVII. 11. Job. II. 4. Es. XLIII. 4. Prov. XI. 8. Luc. XXII. 19. 20. Joh. X. 15. c. XI. 51. 52. c. XIII. 38. c. XIV. 17. Act. XXI. 25. 1. Cor. I. 13. c. V. 7. c. XV. 29. 1. Thess. V. 9. 10. Phil. V. 13. 1. Pet. II. 27. c. IV. 1. 1. Joh. III. 16. Ebr. II. 9. accipitur, & hic à Syro per vocem הָרַחֵם commutationem inferentem redditur: Quem sentum laus parallelus 2. Cor. V. 14. 15. confirmat, & allusio ad sacrificia, quæ surrogabantur.

Quomodo pro impiis Christus mortuus?

bantur vice pravaricatorum: Conf. Lev. XVII. 11. &] quæ Socinistæ
Profligato adducta sunt p. 387. seqq. quæq; tradidit Grotius ipse fid.
Cathol. de Satisf. Christi.

v. 7. μόλις γδ ὑπὲρ δικαῖα ἡς ἀποθανεῖται.

Syrus legit ὑπὲρ ἀδικῶν. Sensu optimo. Magnum est
quod dixi. Est hoc perrarum, ut quis pro homine malo
mortem velit oppetere. Loquitur ex sententia Philoso-
phorum ac Judæorum. Seneca: *Succurram perituro, sed
ut ipse non peream, nisi si futurus ero magni hominis aut ma-
gnæ rei merces.* Idem sensus in epistola Epicuri ad Py-
thoclem. Philo: μόλις ἀνεπνεύσαμεν εἰδότες ἐπ' ἀδειὶ λυσιτελεῖν
ὁδὸν ἀλώμεθα γενησόμενοι.

Non præferenda nec admittenda hic Syri translatio, quum
rectè se habeat Græca lectio: exaggrat enim Apostolus, quod di-
xerat Christum mortuum esse pro nobis impiis: *vix enim PRO JU-
STO quis moritur*, ut vulg. habet. Quod Hieronym. in Epist. ad Al-
gastum q. VII. de re accipit, ut & B. Luther. sed quia de peccatoribus
& impiis agit Apostolus, persona rectius intelligitur. Vult qui-
dem Grotius ἔχρα hic esse facile, ut opponatur τῷ μέλι. Sed ob-
servavit Suidas, τὰχρα etiam quandoq; esse fortasse, forte, casu, vel
fortunâ. Uti reddidit quoq; vulgatus. Nam pro bono forsitan
quis audeat mori, unde per correctionem hæc subjunxit Apost.
ὡς ἐργδ ἀγαθῶν τὰχρα ἡς καὶ τολευᾶ ἀποθανεῖν, contingere quid ma-
fo tē, sed raro, ut quis pro justo moriatur. Συγχωρήσιν esse ad-
mittit Grotius. Porro τλευᾶν etsi sustinere sit, ut Grotius ab
exemplis τολευᾶ ἰκετεύειν, ἔλευᾶ ἀπέχεσθαι docet: connotatur ta-
men audacia, quam Syrus expressit ΠΥΩΝ, ausu fuit, & Latinus:
Quia audaciæ insignis species est, ipsam mortem alterius loco adire.

§. 8. συνίησι ἡ τὴν ἑαυτῶν ἀγάπην εἰς ἡμᾶς θεός.

Hæc est dilectio DEI περιηγεμένη erga omnē huma-
num genus indistinctè, συνίησι, conspicuam facit, ut su-

B 2

pra

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

pra III. 5. DEO hoc ascribit, quia is filium suum tradidit, filio suo non pepercit.

ὅτι ἐπὶ ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε.

Repetit paulum mutatis verbis sensu eodem quod dixerat, ut egregium & memoriae infigendum.

Imò non repetit idem: sed ut *Filii* dilectionem antea prædicavit, ita jam *Patris* etiam dilectionem inde ostendit; quod clarissimè hoc documento eam illustrat, & commendatam atq; illustrem nobis reddiderit, ut vox συνίησι importat. Quomodo enim illustrius esse potest dilectionis testimonium, quàm cum ita quis benefacit inimicis, ut pignus charissimum Filium unigenitum pro ipsis tradat?

ψ. 9. πολλῶ ἐν μᾶλλον

Hic jam sequitur illatio majoris, id est, magis credibilis rei.

δικαιωθέντες νῦν.

Ad veram atq;ve internam puritatem sive justitiam perducti.

ἐν τῷ ἁματι αὐτοῦ.

Est μεταλήψις. Nam sanguis sive mors cruenta Christi, causa fidei, fides justitiæ. Is ordo manifestus supra III. 25.

σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ διὰ τῆς ὀργῆς.

Id est, eripiemur à communi exitio quod impios manet. Parlocutio, 1. Thes. I. 10.

Iterum monemus, *Justificationem* non in internâ puritate, & *justitiâ*, sed in remissione peccatorum & imputatione *Justitiæ Christi*, sine operibus nostris consistere, quod cap. III. & IV. docuit Apostolus. *Just. si* amur enim ἐν τῷ ἁματι in sanguine, id est, per & propter sanguinem eius, quia per eundem nobis est acquisita justificatio; i-
deo opus non est μεταλήψις, & intelligitur sanguis Christi per se-
dem.

dem apprehensus, vel mors ejus cruenta nostri loco exantlata, vel satisfactio Christi, quatenus fide eam nobis applicamus; Ira mors cruenta Christi ut *Objectum fidei* proponitur, fides autem causa est justificationis organica, ut vocant.

γ. 10. εἰ γὰρ ἐχθροὶ οὐτεσ.

Nam impii omnes DEO sunt inimici Jac. IV. 4. Deum non amant, 1. Joh. IV. 20.

κατηλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τὸ ἰναὐτὸν ἔμισήσαμεν.

Id est, Deus à nobis gravissimè læsus, cum filium suum nostri causa morti dedit, ostendit se non eo usqve iratum, ut non sub bonis conditionibus in gratiam redire nobiscum vellet. Id hic est *καταλάττειν*, non plenè scilicet, sed *κατὰ ἕ*: ad illum effectum ut II. Cor. V. 19.

πῶς ἡμεῖς κατὰ λαγόντες.

Id est, postquam DEUS nobiscum venit ad conditiones, subintellige quas nos accepimus iisq; paruimus. Nam sæpè sub verbis actus primi intelliguntur actus secundi. Similia vide Joh. VI. 44. XVII. 6.

Omniudò iratum DEUM generi humano fuisse propter peccatum, omnesq; homines conclusos fuisse sub morte, & condemnatione vi legis, Apostolus satis docuit; Quod verò reconciliatissimus DEO, per mortem Filii ejus, immensa DEI dilectioni acceptum ferendum est, in Evangelio patefactum: Neq; tantum *καταλάγη* illa secundum quid facta est, sed plenè, imò plenissimè, utpote per mortem ipsiusmet Filii DEI unigeniti ἐμοσίου cum Patre, veri & summi cum Patre DEI. Impium est ἀνεπαρκῆ non plenam vel semiplenam esse reconciliationem Filii DEI, vel secundum quid tantum reconciliatos nos esse per mortem Filii Dei; Neq; ad illum effectum tantum reconciliatus est DEUS, ut sub bonis conditionibus in gratiam nobiscum redire vellet: sed expiata est plenè iniquitas Dan. IX. 24. propitius nobis factus est ex asse, ut ita loquer, DEUS 1. Job. II. 2. redempti sumus perfectissimè à Christo, utpote λότρῳ longè pretiosissimo

An reconciliatio tantum sub conditione facta, nec plenè, sed secundum quid?

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

sanguine ipsius DEI. Matth. XX. 28. Marc. X. 45. 1. Tim. II. 6. 1. Pet. I. 18. Luc. I. 68. Rom. III. 24. quæ de re ex professo actum in Sociuismo profligato. Et quænam hic bonæ illæ conditiones? an ut iustitiâ nostrâ, vel op. iustis bonis consequamur demum plënam reconciliationem, & in gratiam nobiscum redeat DEUS, nosq; iustificet? At hoc ex insistentia refellit Apostolus, & ex gratiâ, per redemptionem Christi, solâ fide nos iustificari docuit. Si ex gratiâ non ex operibus, alioquin gratia non esset gratia Rom. XI. 6. si per δπολύτρωσιν & redemptionem Christi, non ergò nostrâ iustitiâ, alioqui λύτρωσιν & δπολύτρωσιν Christi unicè id tribui non posset. Si ex fide apprehendente solutionem Christi pro nobis præstitam, ergò non interventâ proprie nostræ satisfactionis, aut iustitiæ. Non sub conditione nos redempti, reconciliati, aut peccata nostra expiata sunt, sed simpliciter, perfectissime, plenissime: quantum ad meritum & acquisitionem, etli quantum ad actualem fructum & applicationem si e opus sit: quæ verò nihil aliud est, quàm appropriatio illius expiationis & satisfactionis ac reconciliationis Christi. Quia si unus pro omnibus mortuus est, idem hoc est (in iudicio DEI) ac si omnes mortui essent. 2. Cor. V. 15.

σωτηρίαν ἡμῶν ἀπὸ τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Per vitam ipsius. Vita omnis vim agendi in se continet: & quid potiùs agat Christus, cui omnis potestas data est, quam ut malis eximat eos, pro quibus in gratiam patris reponendis tam multa fecit ac passus est?

ἔ μόνον ᾗ.

Parùm est quod dixi, fore ut malis nos eximat.

ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Supple sumus. Quomodo accepit Syrus, id est, DEI pollicitis per Christum factis innitimur, atq; confidimus nos insuper bona & æterna, & maxima conlecturos. Vide quæ supra 4. & Hebr. III. 6.

Alii rectius explicant de comparatione gloria futura, & gratiæ præsentis, quod non solum de illâ glorientur iustificari, sed etiam

etiam de statu, in quo nunc sunt. Nam antea jam instituta ab Apostolo erat comparatio liberationis ab ira, & exitio per mortem Christi facta, & gloriae caelestis beatitudinis quae in DEO ejusque fruitione consistit. Jam ergo renatis vindicat non gloriationem tantum de spe gloriae, de qua v. 2. & 3. vel de statu futuro: sed etiam gloriationem de praesenti beatitudine, quoad spiritum lem cum DEO communionem, DEIQ; fruitionem & εὐχαιων aeternae vitae. Nimirum ita collegerat Apostolus: si reconciliati sumus DEO, cum inimici essemus, per mortem Filii ejus, quanto magis reconciliati & ab ira liberati, servabimur per vitam ejus, ad fruitionem gloriae DEI, quod scilicet reconciliationem illam per fidem nostram facimus: si quidem regenerati sumus in spem vivam per resurrectionem ejus ex mortuis: 1. Petr. I. 3. Confer. Eph. II. 5. Theophylactus haec ita explicat: Videtur de rebus iisdem habere sermonem, tametsi diversa sint sensa, quae comparationibus exprimuntur, superius namque illud, esse nos scilicet peccatis obstrictos, proposuit, deinceps justificari subjiciens per comparationem intulit, cum peccatores essemus, justificavit per mortem, & longe magis justificatos salvabit. Nunc vero & Christi vitam & mortem repetens, rursus comparando explicat sensum hoc pacto, inquit: Tunc quidem conciliati per Christi sanguinem & mortem fuimus, nunc vero ejus in vita haud salvi efficiemur? Qui etiam nec proprio Filio pepercit, qui illum morte conciliandi nos gratia obtulit, nonne vel impraesentiarum maxime illius in vita salvos nos readet? Jam ergo aliquid amplius fidelibus tribuit Apostolus, quod scilicet non modo gloriari habeant in Christo de futura beatitudine, sed quod etiam ea ipso gloriantur, de praesenti salute, quod DEUM sentiant propitium, & amorem DEI experiantur, atque in eo virtutes venturi seculi degustent Ebr: VI. 5. De praesenti enim statu quae particula ἰὼν indicat: non solum in spe, filiorum DEI gloriantur fideles, sed etiam in DEO ipso & actuali
ejus

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

ejus κοινωνίᾳ gloriari possunt, in quam per καταλλαγὴν Filii
ejus deveniunt: quæ summa est felicitas summa gloria, 1. Joh. I. 3. 4.

δι εἰνὸν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν.

Nūn, id est, jam nunc accepimus reconciliationem.
Dictum μετῴμιαικός, id est, accepimus effectum istius re-
conciliationis Spiritum Sanctum, quem DEus non de-
didisset nobis, nisi planè in gratiam suam repositis. Hic a-
pertiùs exprimitur actus ille secundus, de quo diximus
supra 10. Pax subditorum cum rege tunc perfecta est, cum
subditi eis conditionibus parvare quas res præscripserat.

Nallâ opus hic metonymiâ. Non d. Spiritu S. sed de recon-
ciliatione, quâ nempe ejus actû participes reddimur in justificatione
sermo est, quam quia per Christum accipimus, cum per fidem ap-
prehendimus meritum ejus, servatum nos iri in ipso ab exitio, &
cœlestem accepturos salutem, si in fide stemus, ac perseveremus,
certi esse possamus.

ARTICULUS IV. Illustratio & Confirma- tio justitiæ fidei è collatione ortus injustitiæ & justitiæ.

PARS SECUNDA ἀποδεικτικὴ.

*Probans justificationem per fidem à primi &
secundi Adami comparatione,*

γ. 12. Ἀπὸ τῶτο.

Hæc cum ita se habeant, ut diximus. Est enim ἰσὺ
Ἀπὸ τῶτο, non reddentis causam ante dictorum, sed ex an-
te dictis tanquam certis mysterium vetus interpretantis:

Id

Id autem hic est : quæ per Adamum gesta sunt , eorum contraria debuisse geri per Christum. Idem explicat 1. Cor. XV. 22.

Quamquam sic reddas : hæc cum ita se habeant ut diximus : nimirum quod talis sit justificationis per fidem fructus ; nihilominus ea ad quam accedit collatio primi & secundi Adami ad ulteriorem confirmationem justificationis per fidem facere potest : quia ut à primo Adamo orta est perpetua inquietudo conscientia , ita per secundum reddita est pax & tranquillitas , quâ frui non licitum , nisi quatenus per fidem imputatione divinâ ex gratiâ justitiæ ejus participes reddimur , quemadmodum participes facti sumus inobedientiæ & peccati primi hominis , imputatione culpæ ejusdem , vi divinæ justitiæ.

ὡσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε.

Κόσμον hic intellige genus humanum cui peccandi exemplum primus dedit Adamus. Cur non Evam dixit ? quia Hebræi non solent γενεαλογεῖν per feminas.

Non tantum per imitationem , quæ Pelagii erat hæresis , peccatum Adami attigit posteros , sed etiam per carnalem propagationem , unde Originale peccatum dictum : ut & per transgressionis Adamicæ imputationem. Nimirum venit in mundum , & super totum genus humanum peccatum unius hominis , tum quia in uno homine peccavimus omnes , ut paulò post Apostolus docebit , tum quia contractâ per apostasiam Adami conditione habituali , quum à primævâ rectitudine defecit , non potuit primæva illa rectitudo & integritas in posteros propagari , sed propagata fuit corruptio , & obliquitas , in quam degeneravit concreata rectitudo : genuitq; liberos non ad DEI imaginem & similitudinem , quam deperdidit , sed ad imaginem & similitudinem suam , quam per peccatum contraxit Gen. V. 3.

καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος.

Id est , virium imminutio , causa lassitudinis , dolorum , morborum & ex his secutura mortis , ut ad Genesin

C

dixi.

diximus. Atqui immortalitas Adamo, etiam si Deo paruisset, dicat aliquis, promissa non erat, & natura erat *χοϊνός*, factus *εἰς ψυχὴν ζῶσαν* non *εἰς πνεῦμα ζωοποιόν*, 1. Cor. XV. 45. Fateor, at, si præcepto divino paruisset, mansissetne in Paradiso semper, an majus aliquid deinde de eo constitutum fuisset, & nobis incertum est, & ipsi incertum fuit. Hebræi quidam existimant futurum fuisse, ut post vitam felicem longissimam DEUS ei sine ulla molestia ac dolore animum è corpore liberaret, quod ipsi non *מָוֶת*, id est, mori, sed *שָׁלוֹם* aut osculum pacis vocant. Alii putant eventurum ei fuisse id quod Enocho & Eliæ evenit: Sed de hac re alii judicent: dum illud teneamus, quod ait sapiens Hebræus, diaboli invidia mortem in mundum intrasse, l. 24. Et quod Sirachides, per mulierem initium factum peccandi, & inde esse quod morimur XXV. 33.

Per *Θάνατον* non virium imminutio, causa mortis, sed mors ipsa vel mortalitas intelligitur: Cur enim à proprietate vocis discedamus? Admiscet autem prætereà falsa plurima Grotius. (1.) immortalitatem Adamo etiam si DEO paruisset, promissam non fuisse. Nam uti mortem DEUS minatus erat Adamo, eamq; æternam, si non paruerit Gen. II. 17. ita vi contrariorum, si perstitisset in integritate & obedientia, vitam æternam & immortalitatem cælestem ac beatam consequutus fuisset. (2.) Naturam mortalem fuisse, quia *χοϊνός* erat, factus *εἰς ψυχὴν ζῶσαν* 1. Cor. XV. 45. sed aliud est *χοϊνόν* & terrenum fuisse, aliud mortalem: quia terreus fuit ratione originis, de terra, & status in terrâ, non autem ratione mortalitatis quia *ἐπ' ἀφ' ἁρσίου* conditus fuit Sap. II. 13. Aliud item est factum fuisse *εἰς ψυχὴν ζῶσαν* in animam viventem, & vitam animalem terrenis necessitatibus subditam, aliud ad vitam corruptibilem, & terrenis calamitatibus miseris ac morti obnoxiam: quæ demum lapsum sequuta sunt nec ante lapsum locum habuerunt; quo de vid. quæ

Gen. II. 17.

1. Cor. XV. 45.

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

quæ Tom. IV. Syst. Theol. quæst. ultim. sub finem diximus. Oppositio tamen illa Adami secundi, qui factus est εἰς πνεῦμα ζωοποιῶν in Spiritum vivificantem rectè se habet, quia respicit unionem & communicationem hypostaticam, vi cuius secundus homo Christus secundum carnem vel naturam humanam Spiritus vivificantis particeps est, & vim vivificandi habet: quæ nos ad vitam æternam vivificare valeret: ut qui ab Adamo vitam animale[m] tantùm habemus, à Christo vitam æternam consequamur; qui à terreno terreni procreamur, à Domino de cælo cælesti cælestes efficiamur, adeò ut etiam corpora nostra, quæ ab illo ψυχικὰ animalia accipimus, ab hoc πνευματικὰ spiritualia consequamur. Et quum virium immunitio nulla extrà peccatum locum habuerit, non fuisse hominem naturâ suâ mortalem fatendum erit. (3.) Incertum nobis esse, an si præcepto divino parvisset Adam, mansissetne in Paradiso semper an maius aliquid deinde de eo constitutum fisset? Quæ verò hoc incertum, siquidem primò conditus fuerit homo non ad hanc terrenam, sed ad alteram cælestem vitam? Et quum Diaboli invidiâ mors in mundum intraret, antea verò non fuerit in naturâ φάρμακον ὀλεθρῶν venenum perditionis vel exitii in mundo, Sap. I. 24. neq; mors quæ animæ & corporis solatio est locum habuisset, neq; in Paradiso manere homines potuissent, utpote qui capax minimè esse poterat universa[m] multitudinis generis humani, si nemo eorum translatus in cælum fuisset: unde omninò consentaneum est, id quod Enocho & Elie evenit, aliis etiam post transactam vitam eventurum fuisse. (4.) Incertum id Adamo fuisse: Quod verò minimè incertum ei fuit, siquidem Adam conditus ad imaginem & similitudinem DEI ἐν ἀπληρώσει, in cognitione & sapientiâ rerum divinarum, ignorare id minimè poterat; & in justitiâ & sanctitate verâ, ἐπ' ἀφρασίᾳ creatus, immortalitatem sibi datam, non ut æternum in Paradiso viveret, sed ut præstitâ DEO obedientiâ tandem ad cælestem & beatam immortalitatem eveheretur, facile sentiebat: imò ex comminatione mortis ob inobedientiam, concludere in promptu erat, obedienti vitam æternam concessum iri. De quo non facile penes ullum dubium est, præter hanc Scepti cum nostrum.] Conf. quæ & Comment. in Genesim, ad c. II, & III, & Tom. IV. Syst. Theol. dicta.

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

καὶ ἔτιωσ' εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος ὁ δὴ λθεν.

Pervenit ad omnes Adami posteros, ipsa lege originis per quam non poterant non omnibus quæ diximus malis obnoxia esse corpora, ex tali corpore substantiam suam & qualitates ducentia. Sublato enim beneficio illo per arborem vitæ, manebat corpus humanum quale cæterorum animantium, caducum ac fragile velut testa ex humo facta. Hoc sensû ajunt Hebræi mortem ex peccato Adami venisse ad posteros ejus, ut Paraphrastes Chaldaus Ruth. IV. & Ecclesiastæ VII. Scriptor vitæ Mosis plus semel, Jarchi, Hana Barhaina in Beresith Rabba. Cyrilus adversus Anthropomorphitas cap. VIII. οἱ γεγονότες ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀπὸ φθαρτῆ φθαρτὴ γέγοναυθρ. vide & quæ ibi sequuntur.

De corpore
hominis ante
lapsum.

Assumit Grotius, corpus humanum extra esum arboris vitæ naturâ suâ caducum ac fragile fuisse velut testam ex humo factam. Sed id locis citatis ex professo profligavimus in Pelagianis, Socinianis, Papistis, & Calixtinis. Nolumus actum agere. Non autem post lapsum ipsâ originis lege mortales ex mortalibus procreati sunt, sed vi justitiæ divinæ; neq; citrà culpam peccati, sed propter peccatum; plus enim est pœna peccati, & alienum est à justitiâ DEI, eum morte afficere eos, qui peccati prorsus expertes sunt. Ideò addit Apostolus difertè, quod omnes homines peccarint: atq; hanc causam esse, quod δὴ λθεν, pertransit in omnes homines mors, debet.

ἐφ' ὃ πάντες ἤμαρτον.

Freqvens est μετανουμία Hebræis dicere peccatum pro pœna, & peccare pro pœnam subire: unde & procedente longiùs figura per μεταλήψιν לָּקַח sive peccare dicuntur qui malum aliquod etiam sine culpa ferunt, ut Gen. XXXI. 37. & Job. VI. 24. ubi לָּקַח vertitur per δυσπραγία .

δυσπραγεῖν. Ἐφ' ᾧ hic est per quem, quomodo ὅτι cum dative sumitur, Luc. V. 5. Act. III. 16. I. Cor. VIII. 11. Heb. IX. 17. Chrysostomus hoc loco: ἐκείνους πάντας καὶ οἱ μὴ φασγόντας ἀπὸ τῆς ξύλης γίνονται πάντες θνητοί. Post hæc verba sequitur longa hic παρενθήκη ad comma usq; 8. ubi reditur ad captum sermonem. Id genus dicendi Græci ὑπερβαλόν vocant, soletq; id multum emolliri, si voces eadem aut sensus ante positus repetatur addito *inquam* vel *ergo*, ut infra ἄρα δὲ, id est ut dicere cæperam.

Metonymia illa hic malè invehitur: quum à proprietate literæ discedendum non sit, & Apostolus accuratè ac distinctè loquatur de culpa & pœnâ, de peccato & morte; non verò hæc commutet: longè pejus autem *metalepsis* additur, & malum aliquod sine culpa divinius infligi fingitur: quia nec ullum *metalepseos* istius exemplum datur (in illis autem Gen. XXXI. 37. Job. VI. 24. talem μετ' ἀληψιν non occurrere inspectio locorum datur) & à justitiâ divinâ alienissimum est malum infligere sine culpa, & merito: pessimè autem Apostolicus locus depravatur, cum in eo Apostolo propositum sit exponere, quomodo mors à peccato Adami originem traxerit, non quod tantùm morti obnoxius ipse factus sit propter peccatum; sed quod omnes homines morti propter peccatum subiciantur: Ἐφ' ᾧ πάντες ἡμαρῶν, quod aliqui reddunt *causaliter*, è quod omnes peccarint, quopactò peccatum omnium causa mortis constituitur, quoad omnes, non verò tantùm peccatum Adami: Grotius id exponit, PER QVEM, quod nempè per Adamum omnes ἡμαρῶν: quod sonat & reddendum est, PECCARUNT, (nam quod omnes malis & morti obnoxii sint & quidem per Adamum, verbis antecedentibus jam dixerat Apostolus) & sic in omnes homines mors pertransiit, ubi nequicquam relicta vocis proprietate Grotius per mortem dolores & morbos & mala varia intelligit, etsi ea non excludi facilè annuamus. Nonnulli Ἐφ' ᾧ reddunt IN QVO, Adamo sc. quod in ipso peccarint omnes, quia ut in ipso omnes ad imaginem DEI conditi eramus, ita ipso peccante, in ipso peccavimus,

Quid ἰφ' ᾧ

ANNOTATA ANTIGROTIANA

mus, tanquam in communi stipite omnes, quum omnes in lumbis eius fuerimus, ut pleriq; veterum exposuere: quo de vid. Theol. Apost. Rom. ad h. l. Probat hanc explicationem B. Hüsemann. in annot. ad v. dōgōis: Relativum ω, iϕ ω hoc loco esse masculini generis & notare Adami personam in qua omnes posteri peccaverunt, non neutrius neq; notare meritum mortis seu condemnationis svadent 1. oppositio inter individuum Adami & Christi, hoc versu, & 14. 15. 16. seqq. ubi semper unus uni opponitur. 2. quia talis species peccati intelligitur qua citra revelatam legem Moysis, non estimata fuit pro peccato, qua species utiq; non de actualibus peccatis, sed de solo originali necessario intelligenda est, vi dictorum c. I. 32. c. II. 14. 15. c. VII. 7. & 9. 3. quia haec species peccati expressè distinguitur à transgressione actuali v. 14. in quantum videl. deliberatione & destinata voluntate singulorum individuum committitur. Quamobrem non solum Belgae hic disceserunt à versione Lutheri, & illud iϕ ω vertunt, in welchem Sie alle gesündigt haben / sed rationem etiam reddunt: quia Apostolus in simili materia, quando de causis originalibus mortis & vite humanae disputat 1. Cor, XV. 22. particulam cō sumat pro causali Ad ut hoc cap. v. 16. 17. 18. 19. De dñi causaliter usurpato vide Marc. II. 4. Phil. I. 3. Ebr. IX. 17. 2. Cor. I. 4. c. VII. 4. 1. Cor. I. 2. Matth. XV. 33. Marc. II. 4. & cō ω Rom. II. 3. Et fatetur Socinus ipse l. 4. de Servat. c. 6. p. apud Sibrandum 480. illud dñi v. 14. dñi τὰς μὴ ἀναπτίτου τὰς, dñi τὴν οὐνοῦ αὐαὶ primum quidem subjective, alterum verò causaliter esse exponendum. Lutherus quidem noster causaliter non subjective vertit, die weil Sie alle gesündigt haben / sed supposuit non solum labem contractam ex Adamo verum etiam participationem de actuali transgressione Adami, ut patet ex glossa ejus ad v. 18. & 19.

B. Er.

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

B. Er. Schmidius: ἐφ' ᾧ πάντες ἡμαρτον] In quo omnes (homines) peccarunt. Nempe in uno illo homine Adamo. Nam Ἰη, pro ἐν, saepe usurpatur. Hesiod: ἔργ: Μέρρονδ' Ἰη πᾶσιν ἀείρον. Modus in omnibus rebus optimus est. Pindar: Olymp. α. Ἐπ' ἄλλοισιν ἄλλοι μὲν γάλοι. Alii in aliis excellunt. Sic Matth. 18. 5. Rom. 4. 18. 5. 2. Phil. 1. 3. &c. Atq; ab hoc reatu nemo hominum sese eximere potest, ut qui hoc ausit, blasphemus fiat. 1. Joh. 1. 10. Hyperbaton hic admittendum esse non probavit Grotius. Alii ἀναντα πόδον recte us statuant: quia ἀπόδοσιν omissam esse ad ἀείρον versus 12. in apri- so est, etsi ea è v. 18. colligi possit.

ἄ. 13. ἀχεῖ νόμος ἀμαρτία ἦν ἐν τῷ κόσμῳ.

Subauditur hic μὲν. Causam reddit, cur dixerit omnes homines ideò mortuos quod ex Adamo ortum traherent, quia lex nulla illis data erat quæ transgredientibus mortis pœnam minaretur. Non negat fuisse peccatum ut Caini, hominum qui fuere diluvii tempore, Sodomæ civium, fratrum Josephi, Pharaonis qui Mosi coævus fuit & aliorum. Ἀχεῖ νόμος, id est, ante legem Moysi quæ gravibus facinoribus pœnam ascribit, mortem.

ἀμαρτία ἢ ἂν ἐλλογῆται μὴ ὄντος νόμου.

In Manuscripto ἂν ἐλλογῆται: nec aliter legit & Syrus & Theophylactus. verbum ἐλλογῆται etiam in illa ad Philemonem Paulus usurpat. Recta locutio fuerat ἐνελογῆται: Sed omissi augmenti habemus & alia exempla. Sensus est. Non in id imputabatur ut causa possit dici mortis, nempe in singulis hominibus. Non enim singulos tunc homines DEUS punit, sed genera tota hominum & in illis etiam pueros nullius commissi reos. At lex de singulis

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

lis dicit *morte moriatur*. Nempe Deo ipso mortem infliguro, si cesarent aut rem ignorarent iudices.

ψ. 14. ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μώσεως.

Attamen, inquit, vim suam exercuit mors in homines singulos ab Adami ætate ad Mosis ætatem, id est, per annos fermè bis mille quingentos, non breve spatium. βασιλεύειν γῆν est vim suam exercere ut infra 21. VI. 21. Sic ἄδὲ βασιλεῖον dixit sapiens Hebræus 1. 14. ἀπὸ & μέχρι poni solent ad temporis notationem ut Act. X. 30.

De imputa-
tione peccati
ante legem.

Planè invenitur mens Apostoli, Qui peccatum usq; ad legem Mosis in mundo vim suam exercuisse ad mortem docet. Quùm ergo peccatum non existente lege imputari non possit ad pœnam vel mortem; necessum est legem extitisse, etiam ante Mosen, siquidem dominata sit mors ab Adamo usq; ad Mosen. Etsi ergò non habuerint legem extrinsecus p̄scriptam, tamen non sine lege fuère, utpote quæ cordibus eorum in primâ creatione inscripta fuit: adeoq; vi ejus non licebat impunè ipsis peccare, sed peccatum imputatum ipsi fuit ad condemnationem. Si enim mors locum habuit ante legem, utiq; etiam peccatum; quod est *causa mortis*, habuit locum, & vice versâ, quia peccatum in mundo fuit, quod non est, neq; imputatur, nullâ planè lege existente, oportet etiam legem aliquam tùm extitisse, etiam si à Mose lex nondum promulgata fuerit. Dixerat Apostolus, *in omnes peccatum, & per peccatum mortem transisse*: id ne dubium sit de hominibus ante legem, addit, ante legem solenniter promulgatam etiam peccatum in mundo fuisse, quod quia imputatum est dominante morte per peccatum, ab Adamo usq; ad Mosen, etiam in eos, qui non peccarunt ad similitudinem transgressionis Adamicæ, quid certius est, quàm legem ante Mosen fuisse, quia peccatum est *transgressio legis* 1. Joh. III. 4. & ubi non est lex, ibi non est *prævaricatio*, ubi prævaricatio legis non est, ibi nec imputari potest ad pœnam. ἀλλὰ ἐβασίλευσεν sed dominata

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

minata est mors, est veluti assumptio, ut ita tota conclusio habeat:
 Ubi peccatum non imputatur, ibi dominari non potest mors propter peccatum: Atqui mors dominata est propter peccatum ab Adamo usque ad Moysen. Et ante Moysen inde etiam ab Adamo peccatum imputatum est. Porro, ubi peccatum imputatur, ibi legem esse oportet. Nam lege non existente non fit imputatio. Etsi ergo videatur Paulus affirmare, non fuisse legem ante Moysen: non tamen id affirmat Paulus, sed hypotheticè potius loquitur; non imputatum esset peccatum, si nulla lex fuisset. At Grotius in alia omnia ita; mortem contra lucule tissimam Pauli sententiam, totamque ejus tractationem & ipsam rei evidentiam, negat esse ob peccatum, fingitque Paulum docere: idem mortuos esse omnes homines, non quod peccati reatus vel peccatum omnes attineat sed quod ex Adamo ortum trahant, uti Schmalgius in refut. disp. II. Franz. de pecc. orig. p. 45. homines propter ipsam propagationem, quam ex Adamo habent, morti etiam aeternae obnoxios esse, etsi non peccarint asserit: quod oppidò falsum, & divinae justitiae contrarium; cum non ob propagationem solum naturae, quae talis, sed ob propagationem naturae corruptae, & ob communionem peccati Adami posteris poenae obnoxios sit. Quod de subvenire non merentibus potest, & solet DEUM cum laude clementiae: punire autem non peccantes non potest SINE EVERSIONE JUSTITIAE ait August. l. II. op. imperfecti. Falsum adhuc est aperè, nullam datam legem esse hominibus, quae transgredientibus mortis poenam minaretur. Nam & Adamo, atque in ejus personam omnibus hominibus lex praescripta est sub comminatione mortis Gen. II. 17 & inscripta omnibus hominibus est natura, vi cujus *δικαιοσύνη* DEI ipsis natura notum est, quod peccatores digni sint morte Rom. I. 32. Falsum insuper est, & Apostolo contrarium, non in id imputatum peccatum fuisse ante Moysen, ut causa possit dici mortis, quoad singulos homines quia in omnes homines propter peccatum mortem pertransiisse, & dominatam esse super omnes *λευκῶν φωνῶν* docet Apostolus. Falsum denique genera tantum hominum DEUM ante legem Mosaicam punisse, siquidem etiam singulos homines punitos esse, exemplo Caini, Pharaonis, Ger, Onan, & aliorum constat: & injustitia fuisse.

D

ser.

set, si si aguli homines culpa ac peccatis gravissimis obnoxii puni non fuissent, quia culpa, vi iustitiæ divinæ, postulat pœ-
nam.

καὶ ὅτι τὰς μὴ ἀμαρτήσαντας ὅτι τῷ ὁμοιώματι τῆς ᾤσεως
ἁδοῦς Ἀδάμ.

Etiam in eos valuit qui nihil simile Adamo commiserant, quales Abel, Noë, Abrahamus, Isaacus, Jacobus, Josephus. Quia ἀμαρτήσαντες ambiguum est & aliquo sensu omnibus hominibus, qui aliquandiu ætatem egere, tribui potest: ideo distinctè explicat, de quo peccandi genere hic agat, nempe de tali quod par censeretur ei quod Adamus commiserat. Solent graves transgressiones comparari transgressioni Adami, Osee VI. 7.

Imò non tantum in eos dominata est mors, sed etiam in infantes ipsos, qui etsi nullius peccati actualis proæretici rei fuere, tamen morti obnoxii facti sunt propter peccatum, & mors in eos dominata est per peccatum, quia aculeus mortis est peccatum. 1. Cor. XV. 47. Designatur ergò per transgressionem similem Adamicæ, non tantum peccatum grave, sed quodcumque peccatum proæreticum, siquidem in illos etiam dominatur mors, qui peccatum proæreticum non admisere, utpote in embryones, qui in utero extinguuntur, & in infantes recens natos, unde peccatum originis ex hoc loco contra Pelagianos asseruit S. Augustinus, cum aliis antiquis Patribus, quem in gratiam novorum Pelagianorum, Socinianorum hic pervertisse videtur Grotius.

ὅς ὅτι τὸ πῶς ἔμειλλον.

Mors quidem illa, ut jam diximus, secuta est ex naturæ lege, sed quam DEUS facile impedire potuisset, nisi voluisset Adamum figuram esse Christi, diversa tamen gignendi ratione & effectibus contrariis, ὅς ὅτι τὸ πῶς hic dicitur

citur respectu habito ad tempus Adami & deinceps ad legem usq; , is qui *Adāu ἔγατος* 1. Cor. XV. 46. sic & Col. II. 17. vox *μὲν ὄντων* respicit priora tempora. *τύπος* est figura ad quam aliud quid plenius efficitur Exod. XXV. 40. Sic. 1. Cor. X. 6. II. dicitur *ἀντίτυπος* Heb. IX. 24.

Pelagianum est mortem sequitam esse ex natura lege, quod profligavit S. Augustinus l. XX. de Civ. DEI c. 15. docens, id constare inter CHRISTIANOS veraciter CATHOLICAM tenentes FIDEM, etiam si iam nobis corporis mortem non LEGE NATURÆ, quā nullam mortem homini DEUS fecit, sed merito inflictam esse peccati: quoniam peccatum vindicans DEUS dixit homini in quo tunc omnes eramus, terræ, & interramibus. In concilio Milevitano anathema dictum est huic Grotii sententiæ: quod in Jur. Canonico repetitur dist. IV. de consecr. c. 142. Quicumq; docet Adam primum hominem mortalem factum, ita ut siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, b. e. de corpore exiret non PECCATI MERITO, sed NECESSITATE NATURÆ, anathema sit. Quamvis verò DEUS etiam peccatum, cujus merito inflicta est mors, adeoq; ipsam mortem facile impedire potuisset, non tamen id ð non impedit, quod voluerit Adamū Christi figuram esse, sed quia hominem liberi arbitrii esse voluit, cui vires sufficientes indidit, ut à seductione sibi cavere potuisset, condito eodem ad imaginem & similitudinem suam in sapientia & sanctitate verā, unde vi retrahere à peccato noluit: Non ut figura Christi esset, vel peccatum permisit, vel mortem immisit, sed quia Adam peccaturus, & mortem meriturus erat, Christum promisit alterum Adamum, ut quemadmodum ab illo primo peccatum & mors in homines universos transiit, ita ab hoc secundo Adamo justitia & vita in nos perveniret. Quo pacto Apostolus Adamum *τύπος* dicit Christi, non uti aliās figuræ in V. T. dicuntur typi, sed quod hic similitudo quædam & comparatio; eademq;

An peccatum
admissum, ut
Adam figura
Christi esset?

Quomodo A-
dam typus
Christi?

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

disimilium magis, quàm similium deprehendatur. Nam uti Christo mediatore opus non fuisset in statu integritatis, ita nec typo Christi ibi locus erat; in lapsu verò & consequentibus ejusdem tantò minùs typus Christi constitui potest, propriè ita dictus, quantò magis disparata illa sunt, Adami culpa & mortis pœna, & Christi justitia ac vitæ donum Rom. VI. ult. Non ergò hic talis figura est, ad quam aliud quid plenius efficitur, sed in quâ aliud quid planè contrarium deprehenditur, uti Grotius diversam gignendi rationem & effectus contrarios ipse agnoscit.

γ. 15. ἀλλ' ἕως ἄρτι πτωμα ἔτω καὶ τὸ χάρισμα.

Hoc vult dicere: in neutro quidem quicquam ini-
qui: sed tamen DEO convenientius esse, unum facere
vitæ auctorem, quàm unum mortis. χάρισμα, dicitur
quod mox δώρημα beneficium quod vis, ut infra. XI. 28. II.
Cor. I. II. ἄρτι πτωμα verò respondet vocibus Hebræis
עוון חַוַּת חַוַּת & similibus quæ violationem legis di-
vinæ gravem significant. Hic verò ea vox intelligitur si-
mul cum suo effectu qui jam explicabitur. DEUS magis
amat prodesse quàm nocere. Et vita DEO gratior quàm
mors.

Non id vult Apostolus, quid DEO convenientius sit; neq; verò
DEUS autorem mortis fecit, vel fecit ut Adam autor esset mortis, quia
nullatenus DEUS fecit mortem, & Adamum immortalem condidit,
atq; ad beatam vitam, non ut mortis autor esset. Sed hoc est,
quod in illâ comparatione disimilium vel disquiperantia, uti loquun-
tur Scholastici, vult Apostolus: quod amplius sit donum vel be-
neficium in Christo, quàm malum vel peccatum & delictum in
Adamo ratione majoris virtutis & effectus: quia in UNO Ada-
mi peccato quidem mortui sunt omnes, seu morti facti sunt obno-
xii; at gratia & beneficium in Christo exhibitum non liberat nos
solum ab uno illo peccato, sed ab OMNIBUS peccatis. Similitudo
ergò

Qualis com-
paratio Ada-
mi & Christi?

ergo hic quaedam datur & dissimilitudo. Similitudo in eo, quod uterque quod suum est in suos propaget, dissimilitudo in eo, tum quod Adam in suos peccatum & exitium carnali generatione propaget; Christus suis justitiam & vitam per regenerationem communitur: quam τὸ χάρισμα complectitur, quo notatur, quod ex DEI gratia in Christo exhibitam descendat, quod DEUS hominibus propter Christum gratificatur: quod & δόξα v. 16. dicitur, tum quod vis illa justitiae, & salutis, efficacior sit, quae à Christo est, quam vis peccati & mortis ab Adamo oriunda, partim ratione peccati, quod ab Adamo unius peccati reatus sit, à Christo liberatio à plurimis vel omnibus peccatis v. 16. partim ratione mortis, quod nempe Adam mortem & condemnationem invexit, Christus verò non solum à morte & condemnatione nos immunes praestet, sed etiam salutem & vitam eam nobis conferat, quam Adam non habuit. Quo de Chrysostomus in comment. ad h. l. quod mortem unum quidem peccatum introducere potuerit, gratia verò non unicum illud solum abstulerit peccatum, sed & ea, quae post illud ingresa sunt. Deinde, quod non solum peccata sint sublata, sed & iustitia praestita, & quod non solum tantum nobis Christus profuerit, quantum nocuerit Adam, sed & multò plus & longè magis.

εἰ γὰρ τῷ τῆ ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ οἱ πολλοὶ ἀπέθανον.

Οἱ πολλοὶ, Id est, ferè omnes excepto Enocho, & si qui forrè fuere alii de quibus id scriptum non est. Idem est hic τῷ ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ, quod modò δι' ἀμαρτίας.

Πολλοὶ hic dicuntur respectu unitis, quia non unis tantum, sed longè plurimi mortui unius peccato sunt, id est, morti obnoxii, vel mortis rei facti sunt, plures autem illos esse omnes homines jam docuerat Apostolus v. 12. quod nempe mors in omnes pertransierit. Unde planum est solum συνηλικώς & respectu τῆ ἐνὸς

Quomodo hic πολλοὶ dicantur?

Contrâ Pelag.
& Socin.

dici τὸ πολλόν; quum revera sint omnes, è quibus nec Enoch, nec Elias, nedum alii, quos temerè suspicatur Grotius excipiendi: quia etiamsi illi propriè mortui non sint, mortales tamen & mortis rei fuere; & aliquid mortis ἀνάλογον in suâ μετὰ Ἰησοῦ sentire, excedendo nempe corpus mortale, ut immortale induerent, vel dum immortalitas absorpsit mortalitatem. Quò facit Regula de verbis quæ sæpè non actum sed debitum significant Ps. XXVII. 9. Ebr. V. 4. conf. Gen. II. 17. Ideò è voce οἱ πολλοὶ Pelagiani, ac Sociniani colligere nequeunt, non per operatione sed imitatione exemplo Adami peccatum posteris nocere aut quod non omnibus noceat, sed multis tantùm; quia multi hi sunt omnes: Multi constituti sunt peccatores, id est omnes, quia revera sunt multi. vid. August. l. VI. contra Jul. c. 12. Et fatetur Paren ipse h. l. nomen multi non sumi in oppositione ad omnes, sed indefinite pro magnâ & infinitâ multitudine, ut si quis dicat, in mari esse multos pisces, sic v. 18. 19. Dan. XII. 5.

πολλῶ μᾶλλον.

Multò facilius. Nam illud quàm hoc difficilius creditu, & tamen verum esse apparuit.

Quid illud
πολλῶ μᾶλλον?

Qui verò illud difficilius creditu unius delicto multos mortuos, quod justitiae est! Siquidem in Adamo communi stirpe omnibus hominibus & imaginem suam, ad quam immortalitas pertinebat, concredidit, Deus, eâq; ab Adamo amissâ, imago DEI d perdita, & immortalitas an illi fuerit quam pro se & posteris suis acceperat. Hoc certè, quod in Filio DEI, DEO illo in carne manifestato, nobis justitia & salus obtingat, per obedientiam ejus usq; ad mortem, ὁμολογούμενος μέγα μυστήριον est. Tim. III. 15. credituq; tantò difficilius, quantum majus est, per unius mortem vitam, per unius justitiam multis justitiam restitui in peccatis mortuis, & ad eternam mortem, vi justitiae, & veritatis divinae condemnatis. Quid ergò illud πολλῶ μᾶλλον, multò MAGIS? Rei amplitudinem & efficaciam majorem, ut diximus, respicit Apostolus, non quid creditu facilius aut difficilius sit. Et sic aniam quis subianni velit, mal-

multò MAGIS ἢ χάρις τῆς Θεῆς gratia DEI valet, quia κατὰ καυχῶ-
 ται ἔλεος καὶ κρείσσος Jac. II. 13. Multò MAGIS valet, vel praevalet
 δωρεὰ ἐν χάριτι donum in gratiâ, quia in illâ gratiâ id datur, quæ est
 in uno illo homine Jesu Christo μονοτρόπως singulari, qui non
 ψιλάνθρωπος, sed Θεάνθρωπος est, verus, magnus, & super omnia
 in secula benedictus DEUS: ideoq; fundatū est illud, quod nobis in eo
 exhibetur justificationis & salutis donum in ipsâ DEI pro nobis
 præstitâ justitiâ & expiatione, quâ remissionem peccatorum &
 justitiâ perfectam coram DEI tribunali valentem consequimur.
 Adde & quod multò illustrius apparuerit DEI gratia, quâ in pecca-
 tivis, in vitâ nempe, morte & resurrectione Christi, & beneficiis,
 quæ in Christo obtingunt. Tit. II. 14. c. III. 6.

ἢ χάρις τῆς Θεῆς καὶ ἡ δωρεὰ.

Hic χάρις dixit quod ante χάρισμα, causam pro effe-
 ctū. Justitia divina quæ Christianis obtigit & magnum
 est beneficium & nullis a nobis meritis provocatum: ideo
 donum dicitur.

ἐν χάριτι τῆς Θεῆς ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ

χάρις hoc loco significat benevolentiam Christi in
 genus humanum.

Non opus est illâ metonymia. Propriè & accuratè loquitur
 Apostolus: χάρις & χάρισμα non confundens, quæ ut causa &
 effectum distinguuntur: Nam χάρις est τῆς Θεῆς quæ ἐπερίσσειος, in
 nos omnes, & ex illa χάριτι fluxit ἡ δωρεὰ & τὸ χάρισμα, unde di-
 citur ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι donum justitiæ & vitæ, non quidem è gratia
 quadam DEI absolutâ, sed τῆς τῆς Θεῆς ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ea, quæ
 est in uno illo homine, vel ob unum illum hominem nobis exhibe-
 tur. In Uno illo est, quia è plenitudine ipsius accipimus omnes χάρις
 αὐτοῦ χάρις τῆς Θεῆς gratiam pro gratiâ Joh. I. 14. Per unum il-
 lum hominem est, quia per ejus obedientiam tum activam tum pas-
 sivam.

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

quam nobis parata est, & acquisita. Non ergo χάρις hic est benevolentia Christi, sed gratia DEI, quæ in Christo nobis obtingit.

Εἰς ἴσιν πολλοὺς ἐπέφαινε.

In multos, id est, in omnes qui in Christum crediderunt, quod initium est novæ naturæ. ἐπέφαινε, id est, abundantius apparuit, supra III. 7. & Matth. V. 20. 7°.

Vi comparationis Apostolicæ & amplificationis gratiæ, quæ hic instituitur, non in credentes tantum, sed OMNES homines redundasse, id est, copiosè effusa esse dicitur gratia: uti verbum Syri ܩܪܝܢܐ & de quantitate & qualitate dicitur abundavit, excelluit. Alias abundantius esse malum, quod ab Adamo in omnes, quam bonum, quod in Christo in paucissimos utpote credentes solum redundavit. Quod contra particularitatem Calvinianam notandum.

*. 16. Καὶ ἔχ ὅς δι' ἐνὸς ἀμαρτήσαν ἢ ἡ δωρεὰ.

Est ἐμεψυς duplex. Nam & post δι' ἐνὸς subauditur nomen ἡ δωρεὰ ex verbo ἀπέθανον quod præcesserat, & post ἡ δωρεὰ subauditur ἔχει. Non sic se habet donum, ut illa mors ex uno peccato consecuta. Multò efficacius fuit beneficium quam noxa. In quo autem ea differentia sita sit jam explicat.

Nimirum in eo, quod ex Adæ quidem delicto reatu peccati in posteros venerit: Christi verò obedientia non ab uno solum illo peccato, sed ab omni omnium peccatorum reatu nos liberet.

Τὸ ὑπὸ χάριτος ἐξ ἐνὸς.

ἡ χάρις DEI constitutionem DEI hic significat, cui occasionem dedit peccatum Adami.

Non occasione tantum, ut Pelagiani & Sociniani volunt, sed merito peccatum factum est τὸ ὑπὸ χάριτος, vel iudicium DEI, cuius reatus ad omnes pervenit. Si quis mortem tantum corporis, non autem & peccatum per unum hominem in omne genus humanum transisse testatur, injusti-

tiam

tiam DEO dabit, habetur in Synodo Arausicanâ c. II. quia scilicet. iniustitia est morti hominem subijci occasione peccati citra peccatum.

Ἐἰς κατὰ κρῖμα.

Frequens est Hebræis causam nominare pro effectu, quamvis ex alia causa procedente. Ita, quia damnati mori solent, damnatio hic dicitur pro morte.

Nulla est necessitas, cur *metalepsin* hic ponamus. Propria potius vocis significatio retinenda: & κατὰ κρῖμα de condemnatione aternâ, quæ, iudicio divino, merito peccati, & propter peccatum constituta, & decreta sit, intelligenda: quemadmodum vicissim merito Christi propter Christi obedientiam nobis obtingit juxta Apostolicam ἀντίθεσιν τὸ δικαίωμα justificatio & salus aterna. Ut antea de morte temporali egit, per Adamum invecitâ: ita jam de morte aternâ seu condemnatione, merito peccati inflictâ agit. Christi enim merito non tantum à poenâ mortis temporalis liberamur, quæ nobis in Christam credentibus jam non in poenam cedit, sed in beneficium, veram liberamur etiam à morte aternâ, & consequimur atque obtinemus vitam aternam.

Τὸ ἵ χάρισμα.

Intelligit hic fidem, quæ & Eph. II. 8. donum DEI dicitur; quia DEO revelante nihil tale meritis contigit.

Fides est quidem donum DEI Job. VI. 29. Phil. I. 29. quod tamen Eph. II. 8. non dicitur, ibi enim salutem donum DEI esse docetur: at hoc loco χάρισμα notat illud donum DEI, quod nobis ad iustificationem donat, obedientiam nempe, & justitiam Christi nobis communicando, & imputando, ut per eandem non modò à τῷ κατὰ κρῖμα π liberemur, sed etiam τὸ δικαίωμα consequamur, adeoq; coram tribunali DEI justificemur.

Ἐκ πολλῶν ὀφθαλμῶν.

Occasione sumpta ex multis peccatis.

E

Eis

Ἐἰς δικάσιμα.

Ad vitam rectam five perpetuam obedientiam: quomodo *δικαίωμα* & infra 18. Sic Jobi XXXIV. 27. *ἡ ὁδὸς αὐτοῦ* quod est vias ejus, septuaginta vertunt *δικαίωμα αὐτοῦ*. Ideo nomen singulare hic usurpavit Apostolus, ut unum ac constantem vitæ tenorem significaret. Apocalypsis pluraliter pro eodem dixit: *Τὰ δικάσιμα τῶν ἀγίων* XIX. 8.

Quid illud occasione ex multis peccatis? Non occasionem tantum *καὶ ἕνα* & *ἕνα* dederunt peccata, sed id omnino meruerunt. Dono autem illo DEI eminentissimo, quod toti mundo ex immensâ dilectione dedit, quodque per fidem appropriatur credentibus Job. III. 16. non ex reatu tantum unius peccati lapsus Adamici, sed *ex multis delictis*, vel lapsibus omnibus, nempe peccatis, qualia & quanta illa etiam fiat, liberamur, adeoque in iudicio DEI justificamur Act. XIII. 38. Gratia, inquit Augustinus l. I. cont. Jul. non unum tantum illud interficit peccatum, sed & post illud introeuntia peccata. Ex multis ergo offensis, hoc est, ex omnibus: nam si non ab omnibus offensis liberaremur, non esset vera justificatio, vera beatitudo. Conf. Act. XIII. 38. Rom. IV. 6. Qui in uno offendit, omnium est reus. Jac. II. 10. *Τὸ δικάσιμα*, quia hic opponitur *ἡ κατὰ ἔργα*, justificationem notat; uti hoc condemnationem, non verò rectam vitam, seu perpetuam obedientiam. Quanam enim illa foret oppositio inter mortem, quam per condemnationem Grotius intelligit, & obedientiam perpetuam, quam per *δικαίωμα*!

ψ. 17. Ἐἰ 28.

Ostendit quantum sit ista vita recta, quam DEI dono adipiscimur, ex eo, quod secum trahit æternam vitam ac felicitatem.

Τὸ ἔτιος ὁ δικάσιμα.

Repetit quod dixerat supra 15. sed ut majus aliquid quam antè inferat. In Manuscripto est, *ὅτι ἐν ὁ δικάσιμα*.

Non

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

Non quantum bonum vita recta, sed quantum justificatio sit, quam DEI dono adipiscimur, ostendit: neque enim obedientia nostra secum trahit æternam vitam ac felicitatem, utpote aliàs DEO debita, adhuc imperfecta admodum & impura Luc. XVII. 10. Rom. IX. 3. Phil. III. 7. 8. sed justificatio; quia quos justificavit, eos etiam glorificat DEUS Rom. IX. 30. Et hoc est majus illud, quod infert jam Apostolus: non tantum ab omnibus peccatis nos liberari per Christum, sed etiam merito ejus vitam æternam nos consequi. Quod jam etiam *ἀπὸ τοῦ πρώτου Ἀδάμ* illustrat, sed ut *secundo Adamo* longè amplius tribuat: quia nempe *Adami* demerito non peccatores solum constituti sumus, sed etiam *rei æternæ mortis*, Christi autem merito non justificamur tantum, & liberamur à peccato, & à morte æternâ, sed consequimur etiam vitam & beatitudinem æternam, quod utrumque bonum & donum obtingit nobis solâ Christi obedientiâ per fidem apprehensâ, sine ullis nostris operibus, aut meritis, ut donaretur unicè gratia. Atque ita thema suum principale & illustrat præclare, & demonstrat pariter Spiritû Apostolico Magnus ille justitiæ Christi præco.

Ὁ Ἰανᾶς ὁ βασιλεὺς.

Ut supra 13.

Volebat dicere 14. Non autem de dominio mortis jam agit ad internecionem temporalem, sed ad condemnationem æternam: ad quam omninò vi comminationis divinæ Gen. II. 17. dominabatur per peccatum mors, vel qui potestatem mortis habet Diabolus Ebr. II. 14.

Ἄλλο τὸ ἐνὸς.

Id est, per naturam ex uno in omnes transeuntem.

Iterum in crustatur Pelagianismus, & Socinianismus δι' ἐνὸς ἀμαρτησίου & dixerat Apostolus 9. 16. & semper inculcat peccatum ut causam mortis, adeoque etiam hic ut κατὰ κρίμα & condemnationis causam: Non enim per naturam quâ talem, sed per naturam corruptam ex uno in omnes transeuntem mors in omnes obrinnit imperium. Neque enim sub DEO justo miser esse (nedum condemnari)

E 2

quis-

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

quæquam, docente August. l. i. oper. imperf. nisi mereatur, potest. Malum, inquit idem Hipponensis Episcopus l. III. c. Julian. c. 6. si nullum ex origine traherent, (posteri Adami) nunquam cum vitiis vel corporalibus nascerentur. DEUS enim qui est animarum, ipse est etiam corporum conditor, qui utiq; humanæ in ipsâ conditione naturæ vitia non infliget immita.

Πόλλω μάλλον.

Multò facilius, ut supra 15.

Οἱ Ἰὺ πλεονεξία τῆς χάριτος.

Abundantiam gratiæ more Hebraico, id est, gratiam abundantissimam vocat, benevolam patefactionem divinæ voluntatis factam per Christum.

Καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης.

Δωρεᾶ δικαιοσύνης, rursus Hebraismus, pro justitia, quæ dono datur. Vide supra 15. Dono autem dari dicitur, quia per fidem obtingit, quæ est donum DEI, ut diximus supra 16.

Λαμβάνοντες.

Id est, qui voluerunt accipere, & sic acceperunt reipsa: sic & Joh. I. 12.

Quidnam gratia abundanter bona!

Fides per receptionem describitur.

Papist. depravatio.

Gratia illa abundanter bona non consistit in benevolâ voluntatis divinæ patefactione, sed est ipsa gratia justificationis, quod ex merâ gratiâ & misericordiâ impium DEUS, dummodò credat, justificet. Quæ annunciatur quidem in Evangelio, Act. XIII. 38. sed non est ipsa Evangelii annunciatio, quam amplectimur per fidem: uti donum illud ex gratiâ redundans abundantissimâ, donum justitiæ, vel justitiam abundantissimam significat, quâ nobis offert per Verbum DEUS. Fides ergò hic per λήψιν seu receptionem & apprehensionem gratiæ & justitiæ Christi, quæ dono datur & imputatur nobis, describitur. Quæ Papistæ penitus pervertunt, gratiam in justitiam inhaerentem, & abundantiam donationis seu justitiæ donatæ, justitiam abundan-

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

abundantissimam dono nobis datam, de quâ abundantiore justitiâ
 Matth. V. 20. convertentes in abundantiam donorum infusorum, pro-
 sus contra mentem Apostoli, tum hoc in loco, tum in parellelo,
 Ephes. II. 7. ubi *ᾠθειασίαν τῆς χάριτος* explicat per *ὑπερβάλλοντα*
πλεον τῆς χάριτος: Tum in alius Scripturæ dictis, quibus non
 tantam *ᾠθειασίαν* donorum, sed tantum primitias Spiritus nos acci-
 pere docet Rom. IIX. 23. & magna infirmitate ob carnis reliquias
 laborare testatur Rom. VII. 14. seqq. Gal. V. 17. Adde quod *ψ. 20.* satis
 luculentum sit, quænam hic sit *ᾠθειασία χάριτος*, ubi abundavit
 delictum, ibi *ὑπερπερισσεύσεν ἡ χάρις*. Quod utique de inhæren-
 te justitiâ explicari non posse, liquet.

Eph. II. 7.

Ἐν ζωῇ βασιλεύσασιν.

Duo magna dicit & hominibus gratissima, vitam &
 regnum, sive immortalitatem & summos honores. Vide
 I. Cor. IV. 8. 2. Tim. II. 12. Apoc. V. 20. XX. 4. XXII. 5.

Ἐξ ἧς τῆς ἐνὸς Ἰησοῦ χριστοῦ.

Per vitæ principem. Act. III. 15. Etenim vitam illam
 æternam in tenebris latentem primus apertam fecit, pri-
 mus eam est consecutus: idem etiam novam de se natu-
 ram trahentibus eam conferet.

Fideles acceptantes gratiam abundantissimam DEI, & abun-
 dantissimam justitiam Christi, quæ dono datur ex gratia, regnant
 in vitâ, tum in regno gratiæ in vitâ spirituali, tum in regno gloriæ
 in vitâ æternâ ac cœlesti, per Christum, qui nos fecit reges DEO Ap. I. 6.
 c. V. 10. Quod longè majus est bonum, quod à Christo redundat, quàm
 erat malum, quod ab Adamo est profectum. Ille enim tantum mor-
 tem in posteros cum peccato propagavit; Christus autem non tan-
 tum à peccato & morte nos liberat, passione & morte suâ, sed vi-
 tam etiam cœlestem, beatam, & regnum gloriæ, quæ bona Adam
 non habuit, nobis acquisivit obedientiâ & justitiâ suâ. Quod me-
 ritum Christi obliterare, quantum in ipso est, cum Pelagio & Socino

Quomodo bo-
 num, quod à
 Christo est,
 majus malo sit,
 quod ab Ada-
 mo.

E 3

NON.

ANNOTATA ANTI GROTIANA

non veretur Grotius; Christo nihil amplius hic tribuens, quam *vitam aeternam primam annunciationem*, & *aditum primum*, vel quod eandem primum consequutus sit, adeoque *exemplo suo nobis praeiverit*. Quod utrumque falsum est; Nam *annunciata vita aeterna* est jam olim, & per *Prophetas* praedicata: neque primus vitam aeternam quoad *ordinem temporis* adit Christus, quum *Enoch & Elias* in vitam aeternam animam & corpore translati sint, & si *Grotium* audias, fortè etiam plures; ut *taceam*, quod nulla hic *exempli ratio* locum habeat. Christus enim fuit *expers peccati & perfecte Sanctus*, quales nulli alii sunt, unde ad ejus instar & exemplum nulli *ingressori* essent caelum, si propria *innocentiâ & sanctitate* id ingredi deberemus. Quod verò Christus nobis vitam aeternam confert, id commune ipsi est cum *Patre & Spiritu S.* nec ad *meritum Christi* pertinet: quemadmodum etiam *regeneratio* nostra opus est *S. S. Trinitatis* commune, non Christo proprium. *Nascimur enim ex DEO Joh. I. 13. & ex Spiritu Joh. III. 5.*

¶. 18. Ἄρα δὲ.

Hic post longam *παρενέμω*, in qua obiter institutæ *comparationis disparitatem* ostendit quandam, redit ad id, quod dicere coeperat supra 12. Ἄρα est *repetentis interruptum sermonem*. Simile *hyperbatum & repetitionem sermonis inchoati* per καὶ habes *Philipp. II. 1. 5.*

ὡς δὲ ἐνὸς ὡραίου μαθητῶν εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάνεμα.

Supple *ἐγένετο* res processit, *Hebræi*, ubi statum aliquem designant ἵ, quod valet *eis*, ponunt vice nominativi ut *Gen. II. 20. ἕσονται εἰς σάρκα μίαν*. Et *1. Cor. XV. 45. ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζωσαν*: unde & hoc *εἰς κατάνεμα* & quod sequetur *εἰς δικαίωσιν* *Syrus* per *Nominativos* transtulit.

370

ἕνα καὶ δι' ἐνός δικαίωμα

Id est, ἕνα καὶ δι' ἐνός, ut jam explicat: eam obedientiam Christi per omne vitæ tempus ad mortem usqve vocat singulari numero δικαίωμα, ob uniformem ejus tenorem, ut diximus suprâ 16.

Ἐς πάντας ἀνθρώπους.

Intellige omnes qui ipsi sicut oportet credunt, quod initium est, ut diximus, novæ naturæ.

Ἐκ δικαίωσιν ἁγίων.

Evenit eis liberatio à peccatis, quæ liberatio causa est vitæ aternæ. Genitivus apud nostros scriptores ex Hebraismo varias significationes habet. Hic rei effecta designativus est.

Nulla hic *παρὰ ἑαυτὴν*: omnia rectè se habent absqve ea, nec aliena est à tractatione Apostoli illa comparatio, sed maximè ad eam facit, imò ad *thematis principalis* tum *explicationem* tum *confirmationem* pertinet. Neque obiter ergò, sed *ex instituto & sedulo* facta est hæc comparatio. *Ἄρα* hic potius est *inferentis*, quàm *reperentis*, & ad priora redeuntis; Nam concludit ex iis, quæ jam pertractavit Apostolus, atqve demonstrationem hic conficit sui *thematis* ex illâ *ἀντιθέσει* elegantissimâ *Adami & Christi*; h. m. ergò sicut *per unius delictum* (Malum vel reatus aut τὸ ἡμάρτυμα reatus, quod è superioribus colligitur) *super omnes homines* (venit) *in condemnationem*, ita, *per unius justitiam* (beneficium, vel donum vel τὸ χάρισμα) *super omnes homines venit, ad justificationem vitæ*. Quo pacto opponuntur sibi *Adam & Christus*, illius *ἡμάρτυμα* delictum, huius *δικαίωμα* satisfactio; ex illo ortum *ἡμάρτυμα* vel *judicium*, delicti *Adami* reatus & *communio*; ex hoc autem redundat *χάρισμα* vel *beneficium gratuitum*; satisfactiois *donum & imputatio*. Deniq; comparantur *è iudicio oriens* *κατὰ ἡμάρτυμα* vel *condemnatio & mors aterna*, & *è dono justitiæ in nos redundans justificatio vitæ*, quæ à peccatis

catis

peccatis liberamur, & vitæ æternæ hæredes reddimur. Syri autem in-
 terpretatio, & Grotii observatio admitti hic facillè potest; ple-
 nior tamen illa est, quam dixi, & simplicior ac convenientior.
 Syrus enim ita habet: *Sicut per unius delictum fit condemnatio omnibus
 filiis hominum; Sic per unius justitiam est justificatio vitæ in omnes filios
 hominum: quæ ratione id, quod versu sequenti habetur, causæ instar
 expressè adducitur, cur & condemnatio per unius delictum, &
 justificatio vitæ per unius δικαιοσύνη oritur, quia scilicet peccatores con-
 stituuntur per unius inobedientiam multi, & contra per obedientiam unius
 multi constituuntur justii. Non autem in omnes redundavit δικαιο-
 σύνη ad justificationem ratione actuali justificationis, sed ratione meriti
 & acquisitionis salutis; quia ad actualem justificationem, & salutis
 fruitionem opus est fide. Caterum δικαιοσύνη definitur à Philo-
 sopho V. Eth. Nicom. c. 7. ἐπιτιμία τῆς ἀδικίας injuriæ correctio,
 quæ vel activa est, quæ per actionem legitimam & sententiæ judi-
 cariæ executionem fit, vel passiva, quæ fit per satisfactionem,
 cum reus, qui injuriam fecit, poenas debitas luit. Quo facit illud
 Mich. Ephesii in cap. 19. Ethic. δικαιοσύνη ἴσους ἰμῶν accipere dicitur, & de acci-
 piente id, quod sibi ablatum fuit ab injusto, & dicitur de eo quoque, qui jure
 plectitur. Satisfactio in genere est ea præstatio, quæ debitorem poe-
 nâ à poena liberat; vel quâ tantum fit, quantum satis est ad inju-
 riam corrigendam: uti poenalis satisfactio est per solutio poenæ, quæ
 luendo delicto fit, vel, ad perimendam obligationem, quæ fuit à delicto.
 Idem cum de δικαιοσύνη Christi nostri loco præstito hic agatur, satisf-
 actionem ejus hoc nomine exprimi dubium non est; Ut proinde
 hic v. 18. causa meritoria absolutionis à peccatis, quæ fit in justificatione
 nostra, utpote δικαιοσύνη vel satisfactio designetur, & v. 19. subjun-
 gatur causa meritoria imputationis justitiæ Christi, quæ itidem in justifi-
 catione fit, nominatâ Christi obedientiâ. Nimirum uti merito
 transgressionis Adamicæ, vi legis, judicium in omnes venit ad condemna-
 tionem, ita merito satisfactionis Christi non pro uno tantum pecca-
 to, sed pro omnibus peccatis, secundum Evangelium, imputatio
 satisfactionis Christi omnibus parata est ad justificationem, vel ab-
 solutionem à peccatis, ut vitam consequi possint æternam: & uti
 merito*

Quid δικαιο-
 σύνη!

Satisfactio-
 nem Christi
 exprimit.

merito inobedientiae Adami peccatores & iniusti constituti sunt omnes, vi iustitiae divinae, omnibus imputatae Adami inobedientiae, ita & merito obedientiae Christi, vi divinae gratiosae voluntatis, omnes constitui possunt & debent iusti imputatae ipsis Christi obedientiae. Non ergo simpliciter idem est & δικαιομα & η ὑπακοή, quia per illud poenalis satisfactio, per hanc vero legis impletio (utramque enim pro nobis praestitit Christus justificationis nostrae causa) designatur: Conf. Disputationes nostrae Regiomontanae de veritate satisfactionis Christi. Eleganter August. l. II. de peccat. orig. c. 2. An horum duorum hominum causa proprie fides Christiana consistit, quum per unum venundati simus sub peccato, per alterum redimamur a peccatis, (quae est satisfactio passione & morte praestita) quum ille nos in se perdidit faciendo voluntatem suam, non ejus, a quo factus est; iste nos in se salvos fecit non faciendo voluntatem suam, sed ejus, a quo missus est; quae est obedientia Christi activa.

Differentia inter δικαιομα & η ὑπακοή.

ψ. 19. Ὅσοις ἡδὲ ἡγὰ τῆς ὑπακοῆς ἔ ἐνός ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατασῆσαν οἱ πολλοί.

Est rursus μετωνομία. Ita tractati sunt, quasi peccassent actu, nempe quia addicti sunt morti. Sic vox peccatoris sumitur I. Regum I. 21. & alibi. πολλοὶ hic rursus dixit, cum modo dixerit πάντας omnes, excepto fortè uno aut altero.

Ἔτι καὶ ἡγὰ τῆς ὑπακοῆς ἔ ἐνός.

Per obedientiam Christi perpetuam, doctrinae ipsius congruentem, & a DEO repensatam summo pramio. Vide Philipp. II. 8. 9.

Δίκαιοι κατασῆσαν οἱ πολλοί.

Futurum pro praesente durabili. Et multi, id est, credentes, sicut credi oportet. Vides hic

F

σον/αι

ἴσα ἴδωμεν esse quod δικαιοσύνησόντων αὐτὸν δικαιοσύνησόντων, & positō abstracto vice concreti, more Hebræo, δικαιοσύνη γίνονται II. Cor. V. 21. Respicitur autem non obscure locus Esaiæ LIII. 11. *Per sui notitiam justos faciet justus servus meus multos.* Justi fient nempe apud DEUM, ac proinde & divina præmia suo tempore consequentur.

Sociniana
Grotii de pra-
vario.

I. Reg. 1. 21.

Temerè fingitur μετῴνυμια, & more Sociniano pervertitur sententia Apostoli. Non quomodo tractemur propter inobedientiam Adami, sed quales constituti sumus, docet Apostolus: nimirum peccatores & injusti per imputationem inobedientie Adami; neque his de morte agitur, sed de peccato, quod iam accuratè hæc tractatione à morte distinguit Apostolus seu causam ab effectu. Locus I. Reg. 1. 21. alienus est. Ibi enim particula ἅ subintelligi, more Hebræis recepto, commodè potest: nos erimus sicut peccatores. Hic verò ei locus nullus est. Πολλοὶ autem hæc omninò dicuntur, qui modò πάντες dicti: omnes ergò intelligendi, nec excipi ullus potest. Nulla enim hic ἀφ' ὧν est Rom. III. 21. omnes in lumbis Adæ sue unt, omnes in ipso peccarunt v. 12. idè omnes peccatores constituti sunt, & super omnes condemnatio venit. Obedientia autem Christi hic non proponitur nobis ut in Christo summo præmio repensata, sed ut pro nobis prestata, nobisque omnibus imputabilis, qui per eandem omnes justi constitui possumus, & ex intentione voluntatis divinæ gratiosissimæ debeamus. Id autem rectè dicitur, futurum pro præsentè durabili adhiberi, locumq; Esaiæ, quem in Annotatis ad Es. LIII. 11. insigniter depravavit Grotius, hic non obscure respici. Habemus ergò hic justitiam & obedientiam Christi, quæ imputatur nobis in justificatione nostrâ, in judicio divino per fidem, vel cum fide apprehenditur, quemadmodum inobedientia Adami imputata est posteris ejus. Uti enim hi peccatores constituti sunt imputatione inobedientie Adami, sic justi nos constituimur imputatione obedientie vel justitie Christi.

Pontificiorum
Sophama

Pontificii Bellarminus, Becanus, & alii ex hæc comparatione colligunt obedientiam Christi non esse formalem justificationis nostræ causam, sed efficientem; siquidem opponatur obedientia Christi inobe-

dientia

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

obedientia Adami, & sicut per hanc *injusti*, ita per illam *justi* con-
 stitui dicamur. At *injusti* per *inobedientiam* Adami constirui-
 mur non *formaliter*, sed *efficienter* & *meritorie*. Sed hæc opposita
 non sunt, imò nec *inobedientia* Adami *injustos*, nec *obedientia* Chri-
 sti *justos* nos posset efficere, nisi *imputative* per illam *injusti*, per hanc
justi constitueremur. Nam si non imputaretur nobis Adami *in-*
obedientia & *obedientia* Christi, neququam vel illa vel ista no-
 stra esset. Sunt enim actus singulares & individui, adeoq; *pro-*
prii eorum, à quibus fiunt, & *personales*. Actus autem proprios
 & *personales* formaliter esse communes contradictorium est.
 Ideoq; oportet *imputari*, ac proinde ipsam Adami *inobedienti-*
am necessum est *imputatam* esse posteris, nec minus necessum est
 nobis *imputari* *obedientiam* Christi. Non autem imputaretur
 nobis *inobedientia* Adami, nisi meruisset Adam *inobedienti-*
am suam hanc *pœnam*, ut & sibi *in condemnationem* imputaretur *inobe-*
dientia, & posteris ejus *universis*: quia Adamus is fuit, in quo esse
 censebatur universum genus humanum, & in quo id acceperat
justitiam originalem per naturam; unde *apostasiam* & *inobedien-*
tiam Adami censebatur totius humani generis, quod *in lumbis* ejus
 erat, *apostasiam* & *inobedientiam*, & *in Adamo peccaverunt omnes*, a-
 deoq; jam tunc, cum peccavit Adam, damnatum fuit univer-
 sum genus humanum, factumq; reum *apostasias* & *inobedien-*
tiam adversus DEUM; unde & *Augustino peccatum Originis*, quod per
 carnalem generationem attrahimus ab Adamo *pœna* dicitur *primi*
peccati, vel *inobedientiam* Adami. Quomodo autem *pœna* esset in
 posteris *peccati* primi, nisi posteris primum illud peccatum *im-*
putaretur? Et fatetur Bellarm. l. IV. de amiss. grat. c. 10. peccatum Adæ
 ita omnibus posteris *imputari*, ac si omnes idem peccatum patrassent, ad-
 ducens S. Bernhards dictum: *Nostri est Adami culpa, quia etsi in alio*
nos tamen peccavimus, & nobis justo DEI judicio imputabatur licet occul-
to. Similiter *imputari* haud posset nobis *obedientia* Christi, nisi
 meruisset Christus *obedientiam* legi præstando, ut nobis *impu-*
taretur illa *obedientia*, utpote pro nobis præstita: quia Christus
 is fuit, qui surrogabatur in *judicio* divino *nostri loco*, non tantum

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

ut pro nobis poenam peccati lueret, ac justitiæ divinæ satisfaceret, 2. Cor. V. 14. 21. sed etiam ut pro nobis legem impleret, & obedientiam præstaret, quam nos præstare non poteramus, Rom. IX. 3. c. X. 4. Gal. III. 6. idem ejus obedientia censetur totius humani generis obedientia, & cum fide apprehenditur à nobis, nostra fit per λογισμῶν & imputatio eam in judicio DEI obedientia, tam verè ac si nosmet ipsi eam præstissemus. Sic ergo & efficienter & meritorie Christus est causa nostræ justificationis, quia loco humani generis obedientiam DEO præstitit, & formaliter, quia fidei nostræ imputatur Christi obedientia, & per fidem apprehensa nostra æstimatur in judicio DEI. Si dicas, neminem constitui justum nisi per inherentem justitiam, dico contra, eum esse verè apud DEUM justum, cui imputatur aliena, nempe Christi, justitia. Nam id cum fiat à DEO, ve è etiam fieri oportet. Sumus ergo justii, & verè justii apud DEUM per hanc imputatam justitiam, & quidem multò magis, multoq; augustius, quam qui ex inherente suâ justitia æstimantur. Si cum Stapletono dicas, κατὰ τὴν ἰσχυρὰν inherentem justitiam inferre, uti servus super omnia bona constitutus Luc. XII. 44. & inimicus quis DEI constitui Jac. IV. 4. dicitur: respondeo, τὸ κατὰ τὴν ἰσχυρὰν non significare præcisè inherens quid, sed veritatem, & certitudinem ejus quod agitur; si autem aliter atq; aliter nihil obstat. Ita constituitur paries albus per inherentem albedinem, constituitur quis Dominus super bona non per inherentiam, sed per ἐξέου: constituitur amicus DEI per affectum DEI amanti, qui inhæret DEO, non ei, qui amatur. Per justitiam ergo Christi imputatam verè justii apud DEUM constitui possumus, neq; verius aut à Domino suo quisquam super bona, aut inimicus vel amicus DEI constituitur. Conf. Chamier in Panst. de justif. l. XXI. c. 23. Pertinent huc egregie Patrum sententia, locum Apostolicum in signis et illustrantes: Justinus Martyr in exposit. fid. inquit. Quandoquidem peccato hoc Adam morti genus humanum subjecit, & naturam cunctis etiam debito obnoxiam readidit, Filius cum DEUS esset, & homo, transgressionem lapsus, Adæ revocavit atq; abolevit, ac

quatenus

Consensus Patrum:
Justinus Martyris.

quatenus homo, cum sine crimine innocenter vitam egit, tum
 voluntariam subiit mortem, per conversationem quidem sum-
 mam & exactam lapsus a Daviſon regens, ne videatur, per
 mortem autem indebitam debitum extinguens. Idem in
 Epist. ad Diognet. Quid aliud potuit peccata nostra tege-
 re, quam ejus justitia; In quo alio nos iniqui & impii PRO
 JUSTIS HABERI possumus, quam in solo DEI Filio: o dulcens
 permutationem! o impervestigabile artificium! o beneficia
 expectationem omnem superantia! ut iniquitas quidem mul-
 torum in uno justo abscondatur, justitia autem unius faciat,
 ut multi in justis pro JUSTIS habeantur. Irenaeus l. V. adv. Irenaei
 haeres. c. XIV. Dissolvens enim, quae ab initio in ligno facta
 fuerat, hominis inobedientiam, obediens factus est, usque ad
 mortem, mortem autem crucis, eam, quae in ligno fuerat, ino-
 bedientiam sanans - Quem in primo quidem Adam offen-
 dimus non facientes ejus praeceptum, in secundo Adam re-
 conciliati sumus obedientes usque ad mortem facti:
 quod explicatur. C. XV. de donatione justitiae Christi.
 Nobis, inquit, donat eam, quae est ad faciliorem nostram
 conversationem & subjectionem. Ambrosius in 2. Cor. IV. l. Ambrosii.
 Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vi-
 vificabuntur. Adam enim forma mortis est, causa peccati,
 Christus vero forma vitae est propter justitiam. Cyrillus Alex. Cyrilli Alex.
 Tom. III. libr. de rect. fid. ad Reginam. Absurdum est, nos
 quidem heredes factos supplicii primi parentis, corruptione
 per inobedientiam immissa, non autem fieri participes justi-
 tiae secundi, qui ad vitam nos revocabit per maximam illam
 obedientiam. Quando igitur dicit Scriptura, per obedi-
 tiam unius justificatos esse multos, non hominem simpliciter

ANNOTATA ANTI GROTIANA

quempiam nobis similem in hoc de relictum esse dicamus, sed
 incarnatum potius & obedientem pro nobis factum Patri Fi-
 lium. Et l. XI. in Joh. c. 25. Quemadmodum in prevari-
 catione primi hominis, ut in primitiis generis nostri morti ad-
 dicti sumus, in ipso primo audientes, terra es, & ad terram
 reverteris, eodem & arbitror modo per obedientiam & justi-
 tiam Christi, in quantum legi se ipsum subjecit, quamvis legis
 autor esset, benedictio, ac divificatio, qua per spiritum est ad
 vitam, nostram penetravit naturam. Item l. XII. c. 16.
 Sicut condemnatio per primum Adam in omnes penetravit;
 sic justificati Christi benedictio per unum ad omnes extensa est.
 Testatur id Paulus dicens: Sicut enim per unius delictum in omnes
 homines in condemnationem, sic etiam per unius justitiam in
 omnes homines in justificationem vitæ: Egrotavimus ergo
 per primum Adamum inobedientie maledictionisq; morbo,
 locupletati autem sumus per secundum Adamum per obedi-
 entiam & benedictionem. Autor enim legis ut DEUS, mandata
 legis servavit ut homo. Athanal. de incarnat. verbi: Impos-
 sibile est puritatem & innocentiam in humanâ naturâ exhi-
 beri, nisi DEUS credatur in carne esse, qui justitiam omni
 peccato liberam in mundum introduxit, cujus quia PARTI-
 CIPES redditi sumus, vivemus & salvabimur: Illud enim,
 non est justus in terrâ, qui bonum faciat & non peccet, in commu-
 ne ad omnes homines peccat. Unde ex cælo descendit, qui IMMACU-
 LATAM ex se justitiam daturus erat, Idem adversus eos, qui da-
 mno afficiunt genus nostrum eo quod negant, Servatorem ex na-
 tura nostra sumsisse primitias. Necessarium est, maximeq;
 necessarium credere Script. S. confiteri ex nostro genere pri-
 mitias, celebrare singularem assumptis in genus humanum
 Amorem, obstupescere magna economie atq; dispensationis
 miracu-

Athanasii.

miraculum, non timere execrationem legis, (Christus enim nos
 à maledictione legis liberavit) IMPLETIONEM LEGIS à primi-
 tiis (Christo) factam TOTI MASSÆ ADSCRIBERE, λογισμοῖς
 IMPUTARE. Gregor. Nyssenus orat. II. in Cantic. Christus in SE
 TRANSLATIS peccatorum meorum sordibus PURITATEM SUAM mecum
 COMMUNICAVIT, meq; pulchritudinis, quæ in ipso est, PARTICIPEM
 fecit. S. Augustinus T. IX. tract. III. in Joh. Omnes qui ex Adamo
 cum peccato, peccatores; omnes qui per Christum justificati, justī non in
 se, sed in ILLO, nam in se si interrogas, ADAM sunt, in illo, si interro-
 ges, Chisti sunt. Idem Serm. VI. de verb. Apost. T. X. Ipsum Chri-
 stum, qui non noverat peccatum, DEI Pater pro nobis peccatum fecit, ut
 nos simus justitia DEI in ipso: videte dno, JUSTITIA DEI, non NOSTRA,
 in IPSO, non in NOBIS. Item Tom. III. in verbis ad Laurent. C. XL.
 Ipse ergo peccatum, ut nos justitia, nec nostra, sed DEI; nec in nobis, sed
 in ipso. Sicut ipse peccatum, non suum, sed nostrum, nec in se, sed in
 nobis. Et T. II. X. in Enarr. Ps. XXX. Conc. I. in tuâ justitiâ erue
 me, & exue me. Quia non invenisti in me justitiam meam, erue me in
 tuâ, hoc est, illud me eruat, quod me justificat, quod ex iniquo piū facit,
 quod ex iniquo justum. Adde quæ habet Ep. XXIII. ad Bonif. Ab
 Adamo contraximus reatum, quoniam muneramus in Adamo, quando pec-
 cavit. Chrysoft. hom. X. ad cap. V. ad Rom. Ob id sursum ac-
 deorsum voci huic UNUS insistens, ea assidue in medium affert, cum di-
 cit: Quemadmodum per unum hominem peccatum in mun-
 dum introiit; & si unius peccato multi mortui sunt: & non si-
 cut per unum, qui peccaverat, venerat mors, ita & donum; &
 judicium ex unius delicto ad condemnationem, & rursus, quem-
 admodum enim per inobedientiam unius hominis peccatores
 constituti sunt multi, nec desistit: ut cum tibi Judæus dixerit, Quo-
 pacto uno recte agente Christo universus orbis saluus factus est? possis illi
 respondere. Quo pacto uno inobediente Adam, universus orbis condemna-
 tus est? Leo I. Epist. LXX. ad Juvenal. Ut autem repararet omni-
 um vitam, recepit omnium causam, & vim veteris chirographi, quod solus
 inter omnes non debuit, pro omnibus solvendo vacuavit, ut sicut per u-
 nius reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per unius justitiam omnes
 fierent.

Gregor. Nys-
seni.

August.

Chrysoft.

Leonis Magni.

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

Anselm.

Bernhardi.

serent INNOCENTES, inde in homines manante justitia, ubi est humana suscepta natura. Anselmus in cap. V. ad Rom. Per unius justitiam venientem in omnes homines electas, datum est in justificationem ut PARTICIPATIONE JUSTITIÆ Christi justificentur. Bernhard. Ep. CXC. ad Innocent. Homo qui debuit, homo qui solvit. Nam si unus, inquit, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, ut videlicet satisfactio unius omnibus IMPUTETUR, sicut omnium peccata unus ille portavit. Item: Quid ex se agere poterat, ut semel amissam JUSTITIAM repararet homo, servus peccati, vinctus diaboli? Assignata est ei proinde ALIENA, qui caruit sua. Et serm. ad milit. templ. cap. XI. Mors in Christi morte fugatur, & Christi justitia nobis IMPUTATUR. Et porro: unus peccavit, & omnes tenentur REI. Et unius INNOCENTIA soli REPUTABITUR uni? Unius peccatum omnibus operatum est mortem, & unius JUSTITIA uni vitam restituet? Itane DEI justitia magis ad condemnandum, quam ad restaurandum voluit? Aut plus poruit Adam in malo, quam Christus in bono? Ad peccatum imputabitur mihi, & Christi JUSTITIA non pertinebit ad me?

PARS III.

Παρεσκευαστικὴ commonefaciens de causâ subingressæ legis.

ἄ. 20. νόμος ὃ παρεισήληθεν.

Poterat dicere Judæus: Si ita se res habet, ut Christus sit causa vitæ, sicut mortis Adamus, quid ergo egit lex Mosis? Huic quæstioni respondens ait: lex de transverso intervenit inter exordium peccati & exordium novæ justitiæ. Sic παρεισήληθεν Gal. II. 4. παρεισήληθεν Ἰαδ. 4.

ἵνα ὃ πλεονάσῃ τὸ ἄδικηματα.

Hebræis sæpè esse dicitur quod apparet; Itaq; sicut ἄδικηματα est abundantius apparere supra III. 7. & hic ἵ. ita &

ἔπειτα λέονάζει hic & infra VI, 1. II. Cor. IV. 15. II. Thes. I. 30.
 utrumq; πλεονάζει & ὑπερπερίσσει junctim habes I. Thes. III.
 12. Per legem magis innotuit peccatum Supra II. 9. 12. III.
 20. IV. 15. infra VII. 8.

ἔπειτα λέονάσεν ἡ ἁμαρτία.

hic valet postquam, sicut & Latinè usurpatur ubi.
 Solent enim locorum notæ ad temporis significationem
 transferri.

ὑπερπερίσσει ἡ χάρις.

Non satis habuit dicere ἐπερίσσει, sed præpositio-
 nem augmentem addidit, ut intelligeretur multò illustriùs
 apparuisse DEi benevolentiam, quam ante apparuerat
 peccati turpitudine. Amatrales comparationes Paulus ut
 ὑπερεκπέινω, ὑπερεκχύνωμαι, ὑπεράργωμαι, ὑπεράνω, ὑπερ-
 αυξάνω, ὑπερνικάω, ὑπερψάω Sic ὑπερπερίσσειομαι habes
 & II. Cor. VII. 4. & ὑπερπερίσσει Marc. VII. 37. & ὑπερ-
 πλεονάζω. I. Tim. I. 14.

Verum est intervenisse de transverso legem, sed intervenisse inter
 exordium peccati, & exordium novæ justitiæ auspiciam docetur: inter-
 venit autem ut argueret peccatum, & iram denunciaret, ac maledi-
 ctionem Rom. III. 20. c. IV. 11. Deut. XXVII. v. ult. Gal. III. 27. postulare
 verò obedientiam perfectam si vitam consequi quis velit Levit. XIX. 5.
 Luc. X. 28. Gal. III. 12. Quum ergò omnes de peccato & reatu con-
 demnationis voce legis convincantur, nec ullus post lapsum obe-
 dientiam perfectam præstare possit, DEus ex immensâ gratiâ
 Filium proprium Mediatorem destinavit, qui pro peccatis nostris
 satisfaceret, nostriq; loco obedientiam legi præstaret. Quo de
 theodorus Abucara Episcopus Carum. Disp. XV. c. 5. DEus justo ju-
 dicio suo à nobis omnia exigebat, quæ in lege scripta sunt: quæ cum solven-
 do non essemus, idcirco pro nobis Dominus noster illa persolvit, & maledi-
 ctionem

Cur lex incerta
 venerit?

ANNOTATA ANTI-GROTIANA.

Et iorem condemnationemq; cui obnoxii eramus assumfit, ultroq; in se recepit, quæ p ti debueramus, illa ipse pertulit. Lex ergo παρρησιάζου, ut nos compelleret, ut mediatorum hunc quæreremus, & ita nobis prædagogus facta est ad Christum Gal. III. 24. non ut apparet tantum illustrius DEI benevolentia, quam peccati turpitudine, sed ut abundantius sese explicet gratia DEI in nobis, quo plenius vis peccati se exerit in iis, qui contrito corde & humili Spiritu sunt. Docet ergo Apostolus, legem Moysis intervenisse, ac solenniter promulgatam esse, non ut per eam aboleretur peccatum, aut nos justificaremur, sed ut peccatum ejusque pœna nobis clarius ob oculos poneretur, gratia verò DEI in Christo exhibita eà magis desideraretur, gratiorq; esset. Atq; hæctenus admittimus modum illum loquendi, quo verba activa apud Ebræos declarativè accipiuntur Lev. XIII. 14. 2. Sam. XV. 4. Prov. XVII. 15. *Ab hac data est lex, ait August. de medic. pœnit. c. I. ut vulnera ostenderet peccatorum, quæ gratia benedictione sanaret.* Reverà tamen gratia DEI abundantior etiam est quantiscunq; peccaris, & superabundat, ubi abundant peccata, modò ve à fide apprehendatur: quia immensa est, & λύτρω immeni pretii sanguinis nempe ipsiusmet æterni DEI Filii nobis parata. Peccatum infinitum malum est ratione Objecti, quia committitur contra infinitum bonum; Satisfactio autem & justitia Christi infinita est, non solum ratione Objecti, cui præstita, sed etiam ratione Subjecti, quia à personâ infinitâ proficiscitur, à quâ infiniti pretii valorem consequitur. Peccatum Diaboli & hominis opus est, gratia verò DEI est, Satisfactio & justitia Christi non meri hominis sed veri & infiniti DEI. De gratiâ DEI Chrysost. homil. III. de pœnit. *Quantam scintilla se habet ad mare, tantum hominis malitia ad DEI clementiam. Pelagus tametsi magnum est, mensuram recipit, DEI verò clementia finem non habet.* De merito verò Christi S. Cyrill. Alex. Exeg. ad Valer. de Verbi incarnat. quæ habetur in Concil. Ephes. T. VI c. 17. *Quo pacto autem unus pro omnibus mortuus, justum pro omnibus pretium exolvere potuit, si per passionem illam puri cujuscumque hominis fuisse dicamus? Quod si verò*
verbum

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

verbum secundum humanam naturam passum proprias
 carnis perpeſiones quasi proprias in se transtulit, si-
 biq; vindicavit, tunc demum unius mortem secundum
 carnem omnium hominum vitæ PRÆPONDERASSE
 rectissimè asserimus. Et alter Cyrillus Hierosolymitanus
 Episcopus Catech. illumin. XIII. Neq; mireris totum
 esse per illum mundum liberatum: Non enim simplex ho-
 mo fuerat, sed Filius DEI unigenitus pro illo moriens:
 quandoquidem unius etiam viri Adam peccatum potuit
 mortem adferre mundo, si ergò transgressione unius mors
 regnavit in mundo: cur non multò magis iustitiâ unius
 vitæ regnet? Si protoplastus de terrâ universalem mor-
 tem attulit; qui creavit illum de terrâ nunquid vitam
 non adferet æternam, cum ipse sit vita?

ψ. 21. ἵνα ὡσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ
 ἁνθρώπῳ.

Vires suas ostendit per mortem. vide supra 14.

ἔτι καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ.

Benevolentia DEI vires suas ostendat.

Διὰ δικαιοσύνης.

Per obedientiam Christianorum.

εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Quæ obedientia ducit ad vitam æternam.

Διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ κυρίου ἡμῶν.

Qui scilicet sicut iustiam illam iu nobis efficit, ita
 & vitam æternam ipse nobis daturus est, ut post Patrem
 ipsi omnia debeamus.

Parti-

ANNOTATA ANTI GROTIANA

Particula *ἵνα* hic *τελικῶς* accipitur quae *finis* exprimitur
 etiam justificationis per justitiae Christi imputationem, ceu Ob-
 jecti principalis, in quo occupatur Apostolus, tum *superabun-*
dantis gratiae, cum abundat peccatum, ut scilicet non minus, i-
 mō amplius dominetur gratia per justitiam ad vitam, quam domi-
 natum est peccatum in mortem. Quenam autem illa sit justitia
 partim ex antegressis constat, nimirum non justitia inherens,
 vel obedientia Christianorum, quae est circulo justificationis ex-
 cludit Apostolus, sed justitia imputata, vel aliena ipsius Christi
 obedientia, quae nos justos constitui docuit: partim ex oppo-
 sitione: quia peccato quod dominatur in morte opponitur
 justitia Christi, illi Adami inobedientiae Christi obedientia,
 Adami delicto Christi *δικαιοσύνη*: partim ex effectu, quia non
 justitia Christianorum, sed solum obedientia Christi causa
 est vitae: & per justitiam nobis per fidem imputatur: adeoque
 gratia dominatur ad aeternam vitam per Jesum Christum Do-
 minum nostrum, quae nos redemit sibi in peculium, & pro-
 prio mercatus est sanguine 2. Pet. II. 4. per quem est illa justitiae
 imputatio meritorie. Hunc enim respectum hic attendit A-
 postolus: non autem quatenus ipse efficit justitiam in nobis, &
 vitam aeternam daturus nobis est. Quod cum Patre & Spiri-
 tū S. ipsi commune est, uti omnia illa ipsi non post Patrem,
 sed cum Patre & Spiritū S. debemus; quia hi tres unum sunt
 1. Joh. V. 7. Id verò hic loci alienum est, quia solum de eò a-
 gitur, quod proprium est Christo Domino nostro. Cui *Ἰεροκόμο*
Erasmus & Schmalzius reddunt in morte; alii autem rectius eò
 pro eis accipiunt, uti *Matth. XVI. 28. Luc. XXIII. 41. Eph. I. 12.*

hae particula sumitur; quia id poscit oppositio

ἵνα *ὡς ἀντίθετον*. Atq; haec de capite

Quinto.

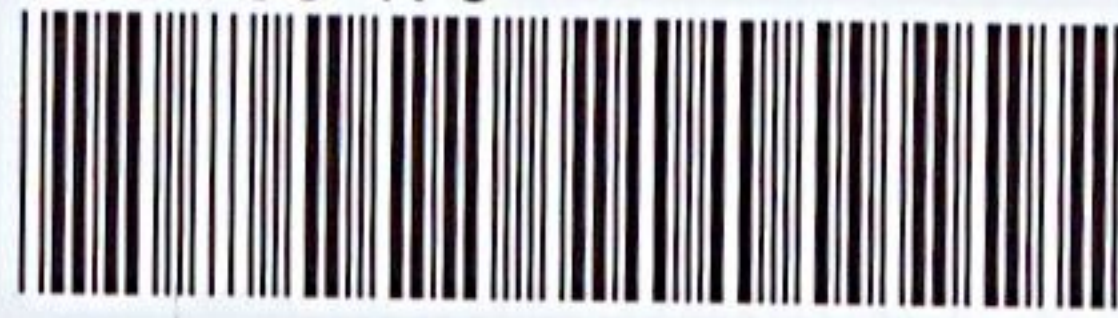

05 A 1147

ULB Halle

3

003 766 470

1147

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

THEOLOGICA,

De

VENTIBU

CATIONIS &c.

Cap. V. v.1. & seqq.

otissimum opposita

Quam

ÆSIDE

Per.

o, Magnifico, Amplissimoq;

VIRO,

AMO CALOVI

bratissimo, inq; Cathedra Lu

Wittebergensis Pastore vigilantissimo

ore Gravisimo, Circuliq; Electoralis

uperintendente Generali

gè meritissimo,

tore, Praeceptore, ac Hospite

antissimè colendo,

ini publico exhibet

HORUS WAGNERU

Ulmenfis.

uditorio Majori.

ris Anno M. DC. LXXIV.

WITTEBERGÆ,

JOHANNES WILCKIUS,